

Englannin kirkon uudistushankkeet eurooppalaisena tiennäyttäjänä

dos. TT Tomi Karttunen

Missionaarisen kirkon ajatuksen kehkeytyminen

1960-luvun puolivälissä kiihtynyt maallistumiskehitys ja siihen liittynyt jäsenkato ja kristillisen tradition tuntemuksen rapautuminen herättivät eurooppalaiset kirkot tutkistelemaan kirkkona olemista ja missionaarista toimintanäkyä entistä perusteellisemmin. Vähitellen alkoi kypsyä muutoksen ja missionaalisen pohdiskelun hedelmiä 1980–90-luvun taitteessa. Uusia keinoja etsittiin. Yksi ajan merkki Suomessa oli vaikkapa Billy Grahamin missiotapahtuma Helsingin olympiastadionilla vuonna 1987. Keskisen Euroopan ja Britannian kirkot olivat eläneet jo kauemmin laskevien jäsenkäreiden maailmassa kuin Suomessa. Ne olivat joutuneet myös pitempään ja vakavammin pohtimaan sitä, miten olla missionaarinen kirkko moniarvoisessa ja sekularisoituneessa toimintaympäristössä.

1. Mission viisi merkkiä (The Five Marks of Mission)

Vielä 1980-luvulla Englannin kirkon missionaarinen toiminta vaikutti melkein olemattomalta. Oli kuitenkin itäisessä ajatus, jonka mukaan painopiste oli siirtymässä asteittain seurakuntalaisten pastoraalisesta hoitamisesta ulospäin suuntautuvaan missioon. Vuonna 1984 anglikaanien kansainvälinen konsultatiivinen neuvosto (*Anglican Consultative Council, ACC-6*) ehdotti Nigeriassa pidetyssä kokouksessaan kirkon missiolle neljää ulottuvuutta: 1. Valtakunnan hyvän sanoman julistaminen, 2. opettaa, kastaa ja ravita uusia uskovia, 3. ihmisten tarpeisiin vastaaminen rakkaudenpalvelun kautta, 4. pyrkimys muuttaa yhteiskunnan epäoikeudenmukaisia rakenteita.¹

Vuoden 1988 anglikaanien Lambeth-konferenssi hyväksyi nämä neljä mission peruspiirrettä. Vuonna 1990 konsultatiivinen neuvosto ehdotti tietoisuuden ekologisesta kriisistä vahvistuttua vielä viidettä ulottuvuutta mission ymmärtämiseen: ”Pyrkiä luomakunnan eheyden suojelemiseen ja säilyttää ja uudistaa maapallon elämää.” Kaikki viisi mission peruspiirrettä hyväksyttiin Englannin kirkon kirkolliskokouksessa 1996 ja Lambeth-konferenssissa 1998 ja pidettiin esillä koko anglikaanisessa kommuuniossa viitenä mission merkkinä (*The Five Marks of Mission*).²

Mission merkkejä on tämän jälkeen vielä täydennetty siten, että epäoikeudenmukaisiin rakenteisiin vaikuttamisen ohella on merkkiin neljä lisätty sanat: ”haastaa kaikenlaisen väkivallan ja edistää rauhaa ja sovintoa.” Nämä viisi merkkiä ovat osoittautuneet osuvaksi ja puhuttelevaksi kiteytykseksi, koska ne ovat levinneet laajalti anglikaanisessa maailmassa eri hiippakuntiin, rovastikuntiin ja seurakuntiin. Ne ovat auttaneet ylittämään kahtiajaon kirkon kotimaiseen ja ulkomaiseen missioon ja näkemään, että lähetys on kaikkialta kaikkialle. Ne ovat auttaneet eri konteksteissa luovan missionaarisuuden toteuttamista. Myös nuoret näyttävät ottaneen ne omikseen.

---

¹ Ross 2018, 112.

² Ross 2018, 112.

Muodostavatpa nämä viisi merkkiä toiminnan suunnittelun viitekehyksen myös Suomen anglikaanisessa kirkossa.³

Mission viisi merkkiä ilmentävät holistista näkemystä lähetyksestä. Näyttää kuitenkin siltä, että kirkon yleisen mission tai lähetyksen ja evankelioimisen välinen suhde ei ole niissä täysin selvä. Tämähän on yleinen ongelma kokonaisvaltaisen lähetyksen ymmärtämisessä ja toteutuksessa. Joka tapauksessa Englannin kirkon nettisivuilla viitataan siihen, että vuoden 1984 anglikaanisen konsultatiivisen neuvoston päätöksen mukaisesti ensimmäinen viidestä merkistä eli hyvän sanoman julistaminen, persoonakohtainen evankelioiminen, kiteyttää mission ydinolemuksen. Perustelussa todetaan, että se oli myös Jeesuksen oma kiteytys missiosta (Matt. 4:17; Mark. 1:14–15; Luuk. 4:18; vrt. Joh. 3:14–17).⁴ Käytännön tasolla tulkinnat eriytyvät siitä, mitä pitäisi painottaa missäkin suhteessa: julistusta, diakoniaa, liturgista elämää, rukousta, yhteiskunnallista vaikuttamistoimintaa. Tämä keskusteluhan on tuttua myös suomalaisesta kontekstista.

Englannin kirkossa yksi ensimmäisistä merkeistä virallisen kirkon pohdinnoista ja pyrkimyksistä mission merkkien jalkauttamiseen oli raportti *New Ground: Church Planting in the Church of England* (1994), jossa ensimmäisen kerran suositeltiin seurakuntien istuttamista (*church-planting*) Englannin kirkon missionaariseksi strategiaksi.⁵ Tämä merkitsi sitä, että parokiaalisen seurakunta-ajattelun rinnalle tuotiin verkostomaisia seurakuntia. Tavoitteena oli, että vanhat ja uudet rakenteet eläisivät aktiivisessa, toisiaan tukevassa kumppanuussuhteessa esimerkiksi rovastikunnan kokoisella alueella.

Tämä asiakirja muokkasi osaltaan maaperää, mutta varsinaiseksi myyntimenestykseksi muodostui raportti *Mission-Shaped Church* (MSC 2004), jota on myyty 27.000 kappaletta. Mission viisi merkkiä muodostivat keskeisen taustatekijän myös tälle dokumentille. Johtoajatuksena on *missio Dei* -ajatus, jonka mukaan kirkko palvelee Jumalan lähetystä.⁶

2. Mission muovaama kirkko (Mission-Shaped Church 2004)

Missio konsumeristisen kulttuurin keskellä

Mission-Shaped Church -raportissa lähdetään liikkeelle siitä, että konsumeristisessa kulttuurissa, jossa ihmiset ovat tottuneet tekemään valintoja erilaisten vaihtoehtojen välillä makunsa mukaan, yhden standardin kirkkoa ei voida tarjota kaikille. Tuolloin oli jo lähdetty kokeilemaan ”tuoreita ilmaisuja” (*fresh expressions*), joista osa puhutteli toisia, osa toisia. Pohdittiin myös sitä, mikä on hyväksyttävää kuluttaja- tai asiakaslähtöisessä konsumeristisessä ajattelussa ja mikä taas ei. Miten voidaan elää tässä kulttuurissa ilman sitoutumista sen ennakoedellytyksenä oleviin arvoihin? Teologisena lähtökohtana oli ekumeenisessa missiologiassa yleistyneen *missio Dei*-teologian mukainen ajattelumalli, jossa korostetaan kirkkoa Jumalan lähetyksen välineenä.⁷

³ Ross 2018, 113. Suomen anglikaanisesta kirkosta ks. www.anglican.fi

⁴ Ross 2018, 114.

⁵ Mission Shaped Church (MSC), xi.

⁶ Ross 2018, 114.

⁷ MSC, xii. MSC-raporttia on mm. prof. John Hull arvostellut siitä, että missiota katsotaan yhä pikemminkin kirkon tarjoamasta linnasta käsin kuin kirkkoa mission perspektiivistä käsin. Fresh expressions -lähestymistapaa puolestaan ovat Andrew Davidson ja Alison Milbank arvostelleet konsumeristisen ajattelun tuomisesta kirkkoon (Ross 2018, 115).

MSC-raportti hyödyntää maailmanlähetyksen yhteydessä tehtyä pohdintaa evankeliumin inkulturaatiosta yhteiskuntaan. Kulttuuriin sopeutuminen tai kontekstualisaatio tulee toteuttaa uudelleen, koska kulttuuri ei enää ole sellaisenaan kristillisen perinteen muovaama ja sille vastaanottavainen. Inkulturaatiota ei ollut Britanniassakaan pohdittu riittävästi, mutta käytännön lähetystyöstä ja missiologisesta pohdinnasta saatua kokemusta saatettiin hyödyntää tässä tehtävässä. Inkulturaatio tarjoaa periaatteellisen perustan kulttuuristen muurien välttämättömälle ylittämiseksi ja seurakunnan istuttamiselle muuttuneessa yhteiskunnallisessa kontekstissa: ”Kirkko täytyy istuttaa, ei kloonata.” Kristuksen inkarnaation lähtökohdaksi ottava kirkon missio on väistämättä aina vastakulttuurista. Se tähtää uskolliseen Kristuksen seuraamiseen, opetuslapseuteen uudessa kontekstissa pikemmin kuin kulttuuriseen mukautumiseen. Evankeliumi halutaan tarjota kuultavaksi tämän päivän kulttuurissa, mutta se pitää aina kuulla kutsuna katumukseen, mielenmuutokseen. Kyse on evankeliumin inkarnoimisesta konsumeristisessa yhteiskunnassa. Tämä nähdään Englannin kirkon keskeiseksi missionaariseksi haasteeksi, kuten piispa Graham Cray toteaa raportin esipuheessa.⁸

Raportti alkaa analyysillä Englannin kirkon mission toimintaympäristöstä. Tämän jälkeen se käy lävitse seurakuntien istuttamisen ajatuksen historian Englannin kirkossa raportin *Breaking New Ground* (1994) jälkeen. Tämän jälkeen kuvataan ja analysoidaan joukko ”tuoreita ilmaisuja kirkolle” (*fresh expressions of church*), jotka ovat ilmaantuneet vastauksena muuttuneeseen missionaariseen kontekstiin. Nykytilanteen kuvauksen jälkeen hahmotetaan teologista kehystä Englannin kirkon missiolle. Raportin lopussa ehdotetaan missionaarista metodologiaa seurakuntien istuttamiselle ja kirkolle missiossa. Tehdään myös käytännöllisiä ehdotuksia tulevaisuutta ajatellen.⁹

Seurakuntien istuttamisen ajatus ja kirkon tuoreet ilmaisut (fresh expressions)

Seurakuntien istuttaminen (*church planting*)¹⁰ oli Englannin kirkossa tuntematonta 1970-luvun puoleenväliin asti. Tuolloin saapui sikäläisen Raamattuseuran kautta ajatuksia kirkon kasvamisesta, josta saattoi tulla normaalitila ajatellen niin määrällistä kuin laadullista kasvua. Kyse oli tällöin olemassa olevien seurakuntien toiminnan kehittämisestä, ei uusien seurakuntien perustamisesta. Vuonna 1978 istutettiin kolme seurakuntaa, ja yksi ”tuoreista ilmaisuista” oli suljettujen kirkkojen avaaminen. Tästä alusta alkoi pikkuhiljaa versoa yhä enemmän uusia alkuja, ja vuonna 1984 ilmestyi Englannissa ensimmäinen seurakuntien istuttamista ohjeistava kirja. Ensimmäinen Englannin kirkon seurakuntien istuttamisen konferenssi järjestettiin Holy Trinity Bromptonissa 1987. Seurakunnasta tuli liikkeen kasvun ja institutionalisoitumisen keskus aikavälillä 1987–1991 vuosittaisten konferenssien myötä. Kun seurakuntien istuttaminen alkoi saada yhä epämuodollisempia piirteitä ja virallisia lupia ei enää pyydetty istutuksiin, piispat julkaisivat 1994 raportin *Breaking New Ground* saattaakseen toiminnan jälleen asianmukaisesti piispaalliseen kaitsentaan. Korostettiin sekä paikallisseurakunnan että verkostojen olevan mahdollisia ja oikeita toimintatapoja seurakuntaelämässä.¹¹

Hannikainen 2023, 161 toteaa yleisellä tasolla, että Fresh expression -toimintatapa muodostaa nykyisin Englannin kirkon ”strategisen kivijalan”, jossa parokiaalinen ja Fresh expressions -yhteisöt elävät rinnakkain (mixed economy).

⁸ MSC, xii-xiii.

⁹ MSC, xii.

¹⁰ Vaikka suoraan käännettynä ”church” on suomeksi kirkko, käännetään ilmaus tässä tutkimuksessa ”seurakuntien istuttamiseksi”, koska se on suomalaisessa kontekstissa vakiintunut ja ymmärrettävä ilmaus.

¹¹ MSC, 16–18.

Raportti oli kirjoitettu vastauksena huolelle seurakunnista, joita oli istutettu yli seurakuntien, rovastikuntien ja hiippakuntien rajojen. Seuraavassa vaiheessa ei enää puhuttu rajanylityksistä vaan rajattomista seurakunnista, jotka olivat fokuoituneet tietynlaisiin kulttuureihin ja ryhmiin, joita tavalliset seurakunnat eivät tavoittaneet. Toiveena oli, että istutettujen seurakuntien määrä edelleen lisääntyisi, mutta tuloksena oli niiden keskinäisen erilaisuuden lisääntyminen. Tämän on itsessään nähty osoittavan Hengen antaman luovuuden läsnäoloa. Kaikki erilaiset tuoreet ilmaisut eivät itse kuvaisi itseään istutetuiksi seurakunniksi. Kaiken kaikkiaan ilmeni tarvetta olla joustavampi ja hahmottaa toiminnan perustana olevia periaatteita.¹² Yhteisiä teemoja ovat olleet:

- Kirkon itseymmärryksen avautuminen *missio Dei*-ajatuksesta eli Jumalan rakkaudesta maailmaa kohtaan,
- trinitaarisen ajattelun dynamiikka ykseyden ja erilaisuuden välillä,
- luomakunnan näkeminen osoituksena erilaisuuden rikkaudesta: maailman moninaisuuden huomioon ottava missio vaatii erilaisuutta kirkossa,
- katolisuutta ei tulisi nähdä monokulttuuriseksi ykseydeksi,
- Jumalan valinta ja inkarnaatio osoittavat Jumalan ottavan huomioon kulttuurisesti erilaiset kontekstit.¹³

Vuonna 1994 ajateltiin vielä varsin usein, että istutetut seurakunnat olisivat siltoja ”kunnon seurakuntiin”. Vuonna 2004 nähtiin, että tuoreet ilmaisut ovat usein vanhamuotoista seurakuntaelämää omistautuneempia kirkon missiolle; ne ovat sitoutuneempia paikalliseen kontekstiin ja ottavat enemmän huomioon inkarnaation antaman mallin.¹⁴ Vaikka yhteistyö tuoreiden ilmaisujen kanssa on hyödyllistä, harvoissa hiippakunnissa voidaan onnistuneesti suunnitella seurakuntien istuttamista. Toimintamallina on useimmiten se, että kylvetään sanan siemeniä ja odotetaan evankeliumin tuottamaa vastausta, joka sitten antaa muodon tarvittavalle ekklesiologialle. Kyse on ”esi-virallisesta” toiminnasta.¹⁵ Vähän samaan tapaanhan myös Suomessa herätysliikkeet ja erilaiset työmuodot tulivat historiallisesti osaksi virallisen luterilaisen kirkon työtä.

Nuoremman sukupolven havaittiin 2004 liikkuneen ekumeenisesta postdenominaationaaliseen, vanhan tunnustuskuntaisen ajattelun ohittavaan suuntaan. Se, että on autenttinen kristitty riittää heille. Lisäksi nuoremmat sukupolvet ovat liikkuvia ja heidän valinnan mahdollisuutensa ovat lisääntyneet. Tunnustuskuntia ei nähdä toivottavina ”brändeinä”, vain tiettyntyyppisenä mallina, joka ei aina ole niin kiinnostavaa. Ekumeeninen yhteistyö on monesti ollut helpompaa uusilla asuinalueilla, joilla ei ole ollut vanhaa kulttuuria hidastamassa luovaa yhteistoimintaa.¹⁶

Seurakuntien istuttaminen kuoleamisen ja uuden syntymisen jännitekentässä

1990-luvun jälkeen ilmaantui uusia evankelioimisen muotoja kuten Alfa-kurssit, soluseurakunnat, kelttiläinen spiritualiteetti ja niin edelleen. Nämä muodokkaat ilmiöt näyttivät työntävän taka-alalle työtä ja rukousta vaativan seurakunnan kasvattamisen ja kehittämisen ei-seurakunnallisissa

---

¹² MSC, 19–20.

¹³ MSC, 20.

¹⁴ MSC, 23.

¹⁵ MSC, 24.

¹⁶ MSC, 25.

kulttuureissa ja paikoissa. 2000-luvun alussa into tähän kuitenkin näytti jälleen kasvavan. Katsetta käännettiin entistä enemmän myös siihen, miten voitaisiin oppia toisten kokemuksista eri kirkkokunnissa ja miten lähetystyössä kerättyä kokemusta voitaisiin hyödyntää. Pohdinta siirtyi käytännön keinoista siihen, mikä kirkko on ja mikä on sen tehtävä.¹⁷

Bob Hopkinsin jo vuonna 1991 luoma määritelmä seurakuntien istuttamiselle näyttää kestävän aikaa: ”Seurakuntien istuttaminen on uusien kristillisen uskon yhteisöjen luomista osaksi Jumalan lähetystä, hänen valtakuntansa ilmaisemiseksi jokaisessa maantieteellisessä ja kulttuurisessa kontekstissa.” Seurakuntien istuttaminen onnistuu käytännön kokemuksen valossa parhaiten silloin, kun se tehdään tietoisesti ja pidetään silmällä tiettyä toimintaympäristöä. Tällöin ei voida etukäteen varmasti tietää, millaisen muodon istutettava seurakunta saa. Tässä mielessä ollaan avoimia myös Pyhän Hengen työlle ajassa ja paikassa. Ei istuteta kasvia vaan siemen, ja Jumala antaa sille haluamansa kasvun (1. Kor. 15). Toisten siementen tulee kuolla, jotta uusia voi syntyä (Joh. 12:23). Lähetävä ja lähetetty seurakunta eivät ole, eikä niiden tule välttämättä olla, identtisiä. Tapahtuu sisäistä ja ulkoista muutosta.¹⁸ Nykyisen missiologian kielellä voidaan puhua ”transformaatiosta”. Kyse ei ole myöskään siitä, että vanhojen kirkkojen tulee kuolla ja uusien elää. Kaikki kirkot ja kristilliset yhteisöt kohtaavat saman kuoleamisen ja syntymisen tematiikan uutta seurakunnallista elämää synnyttäessä.¹⁹

Kokemusten pohjalta MSC-raportti esitti otettavaksi käyttöön uuden, entistä havainnollisemman määritelmän seurakuntien istuttamisesta:

Seurakunnan istuttaminen on prosessi, jossa Jeesuksen elämän ja sanoman siemen, jota kristittyjen yhteisö ruumiillistaa, upotetaan lähetystarkoituksessa tiettyyn kulttuuriseen tai maantieteelliseen kontekstiin. Tavoiteltu seuraus on, että se juurtuu sinne, alkaa elää uutena alkuperäisenä Kristuksen opetuslasten ruumiina, joka soveltuu hyvin mission jatkamiseen.²⁰

Tuoreet ilmaisut ja istutetut seurakunnat seurakuntaelämän osana tai itsenäisinä seurakuntina

Uusista ”tuoreista ilmaisuista” tai istutetuista seurakunnista, jotka ovat alkaneet elää omaa elämäänsä on käytetty lukuisia nimityksiä. Ilmaus a) ”uusimuotoinen kirkko” ilmaisee, että ulkoisesta muutoksesta huolimatta sisäinen olemus on säilynyt samana. Ilmaus b) ”uusi tapa olla kirkko” on radikaalimpi, koska se puuttuu myös itse kirkkona olemiseen eli olemukseen. Käsitteellä halutaan tuoda kriittisesti esiin kehityskulku, jossa kokoontumisen katsotaan korvanneen opetuslapseuden ja jäsenyys korvannut yhteisön ja että sisäisiä toimintoja painotetaan sekä evankelioimisen että sosiaalisen toiminnan kustannuksella. Käsitteellä halutaan korostaa uusitamentillista kirkon ymmärtämistä. Robert Warrenin 1990-luvun missiologisten töiden (esim. *Building Missionary Congregations*) pohjalta puhutaan myös c) emergoituvista, ilmaantuvista kirkoista. Käsite painottaa vuorovaikutusta kontekstin ja sen ehtojen kanssa, mutta voi myös antaa luvan jäädä odottelemaan, mitä tapahtuu sen sijaan että pyrittäisiin vastaamaan missionaariseen tehtävään.²¹

---

¹⁷ MSC, 26.

¹⁸ MSC, 29.

¹⁹ Ks. tästä esim. Repo 2020, 38–71.

²⁰ MSC, 32. Suom. Tomi Karttunen.

²¹ MSC, 33–34.

Termi ”tuoreet ilmaisut” (*fresh expressions* = FX) on MSC-raportissa kuvattu seuraavasti: Termi ’tuoreet ilmaisut’... kuvaa, että jotakin uutta tai elävöitynyttä tapahtuu, mutta se kuvaa myös yhteyttä historiaan ja Jumalan työn kertomuksen kehittymistä kirkossa. Ilmaus käsittää myös kaksi todellisuutta: olemassa olevia kirkkoja, jotka etsivät uudistumista tai uutta suuntaa sille, mitä ne jo ovat ja toisia, jotka tietoisesti lähettävät istutusryhmiä näkemään, mitä ilmaantuu, kun evankeliumi upotetaan lähetyskontekstiin.²²

Ympäri maailmaa on yli 3000 FX-ryhmää ja Englannissa 20 hiippakunnassa 1109 FX-ryhmää, joissa on 50.000 jäsentä. Keskimääräinen koko on pieni: 50 jäsentä. 20 % on henkilöitä, joita ei ole ennen ollut minkään kirkon yhteydessä ja 20 % niitä, jotka ovat jättäneet kirkon. Kolmasosa johtajista on maallikkoja. Heistä noin puolet on naisia ja puolet miehiä. Keskittymiä on keskimääräistä enemmän köyhillä seuduilla seurakuntiin yleensä verrattuna. 28 % jatkaa kasvua ja 55 % säilyttää osallistujamääränsä ennallaan. Vajaassa 20 vuodessa ilmiö on kieltämättä kasvanut ja ollut vaikuttava. Missionaariset käsitteet ovat liikkeen parissa osa tavallista kielenkäyttöä ja käytäntöä. Liike on siis kaikkineen tietoisesti missionaalinen. Pioneerityö (*Pioneer Ministry*) on osa tätä kokonaisuutta, tutkivaa, etsivää ja kokeilevaa työtettä. Mission viisi merkkiä on apuna kokonaisvaltaisen lähetysluonnetta pohdittaessa ja luovaa kontekstuaalista työtettä suunnattaessa tältä pohjalta.²³

Osa tätä kokonaisuutta, joka kuvaa missionaarisen kirkon olemisen tavan etsintää kristikunnan jälkeisessä todellisuudessa ovat seurakuntien istuttamisen ja FX-liikkeen lisäksi myös missionaaliset yhteisöt (*missional communities*) ja ilmaantuvat kirkot (*emerging churches*). Kaikki ne etsivät kontekstuaalisia kirkkona olemisen tapoja, jotka ovat missionaalisia, opetuslapseuteen kasvattavia ja kirkollisia. Ne ovat siis mission muovaamia kirkkona olemisen ilmaisuja *missio Dei* -ajatuksen pohjalta.²⁴

Kirkon katolisuuden ja apostolisuuden vakavasti ottaminen

MSC-raportin lähtökohtana on uskollisuus anglikaaniselle traditiolle ja sen pyrkimykselle olla koko kansan kirkko. Silti ytimessä on myös ekumeeninen uskollisuus sille, että kirkot on yhdessä kutsuttu olemaan Jumalan valtakunnan merkkejä ja ”ensimmäisiä hedelmiä”. Ne eivät kuitenkaan itse ole Jumalan valtakunnan ”agentteja”, koska se on Pyhän Hengen tehtävä, kuten Leslie Newbiginin muistutti. Mikään ryhmä ei yksinään kata kirkon katolisuutta. Tarvitaan niin vanhoja kuin uusia ilmaisuja. Evankeliumin inkulturaariossa tai kontekstualisoinnissa tulee myös Englannissa ylittää ammottava kulttuurinen kuilu kirkon elämän todellisuuden ja monien ihmisten arkisen

---

²² MSC, 34. Vrt. Bendor-Samuel 2018, 157 viittaa mennoniittatutkijan Alan Kreiderin tulleen johtopäätökseen, jonka mukaan varhaisen kirkon kasvu ei perustunut evankelioimisen tai seurakuntien istuttamisen strategioihin vaan opetuslapseuden laatuun, jonka elementit ovat: uskominen, kuuluminen ja käyttäytyminen (*believing, belonging, behaving*). Bendor-Samuel (157–161) tuo esiin myös varhaiskirkon vastakulttuurisen ”habituksen”, joka heijastui elämässä ja henki hiljaista, kärsivällistä toivoa. Tässä valossa oli luontevaa, että katekeesissa nykyistä suuremman painoarvon sai Jeesuksen (vastakulttuurinen) vuorisarna. Jeesus ei vain puhunut vaan ruumiillisesti opetustaan, minkä tulisi näkyä Kristuksen seuraajien elämässä. Vastakulttuurisuuden muotoja olivat: 1) väkivallattomuus, 2) seksuaalinen pidättyvyys, 3) kieltäytyminen valasta Jeesuksen kiellon vuoksi, 4) yksinkertainen elämäntapa ja radikaali vieraanvaraisuus. Dietrich Bonhoefferin *Nachfolge*-teokseen ja Kreideriin viitaten Bendor-Samuel kiteyttää: ”Jos kirkko aikoo olla missionaarinen Euroopassa, se vaatii uudistunutta ja radikaalia uudelleen omistautumista vastakulttuuriseen käytökseen.”

²³ Ross 2018, 116–117.

²⁴ Ross 2018, 118.

elämän välillä kuten millä tahansa lähetyskentällä. Se edellyttää raportin mukaan kielen ja lähestymistavan uudelleen muokkausta. Siinä voidaan ja tulee hyödyntää sekä seurakuntien istuttamista että tuoreita ilmaisuja.²⁵ Tarvitaan siis sekä strategiaa että taktiikkaa tai pitkä- ja lyhytkestoisia, yhtäältä avaavia ja sitouttavia, toisaalta kasvuun ohjaavia toimia.

Oleelliseksi nousee kysymys kirkon apostolisen identiteetin säilyttämisestä ja löytämisestä uudessa toimintaympäristössä:

Paras seurakunnan istuttaminen ja useimmat tuoreet kirkon ilmaisut vahvistavat kirkon identiteettiä lähetyksenä ja molemmat auttavat meitä löytämään uudelleen apostolisen identiteettimme. Jos kirkko ei ole missionaarinen, se on kieltänyt itsensä ja kutsumuksensa, sillä se on etäännyntynyt Jumalan olemuksesta.²⁶

Missionaarisen kirkon viisi arvoa

Anglikaanisen kommuunion missiota määrittävät siis viisi lähetyksen merkkiä. Englannin kirkon MSC-raportissa määritellään lisäksi viisi lähetyksen arvoa. Ne ovat seuraavat:

- 1) Missionaarinen kirkko keskittyy Jumalaan Kolminaisuutena.
- 2) Missionaarinen kirkko on inkarnatorinen.
- 3) Missionaarinen kirkko on transformatorinen.
- 4) Missionaarinen kirkko tekee opetuslapsia.
- 5) Missionaarinen kirkko on relationaalinen.²⁷

Edetään siis siinä mielessä teologia eli usko ja oppi Jumalasta edellä, että kristillisen uskon harjoittaminen eli jumalanpalvelus ja rukous ovat lähtökohtana Jumalan missiolle: viivytään Jumalan kasvojen edessä häntä kuunnellen ja hänelle puhuen, hänen rakkautensa osallisuudessa. Onhan kirkon tehtävän lähde ja ensimmäinen päämäärä rakastavan kolmiyhteisen Jumalan tunteminen.²⁸

Kristus-keskeinen inkarnatorisuus taas merkitsee sitä, että kulttuurienvälisyyteen pyrittäessä tulee pyrkiä ottamaan etäisyyttä omiin tottumuksiin, jotta pääsisi esille se, miten evankeliumi saa hahmoa juuri tässä kulttuurissa ja tavoittaa siinä elävät ihmiset. Kuunnellaan Hengen toimintaa yhteisössä ja pyritään vastaamaan siihen.²⁹

Missionaarinen kirkko on myös transformatorinen, muutoksenteekijä, koska evankeliumi on inkarnoituessaan myös vastakulttuurista. Muutosta tapahtuu evankeliumin ja Pyhän Hengen voimasta myös siinä yhteisössä, jota palvellaan. Kirkko ymmärretään Jumalan valtakunnan palvelijaksi ja merkiksi, oli sitten kyse paikallisseurakunnan naapurustosta tai verkostomaisesta seurakuntatoiminnasta.³⁰

Missionaarinen kirkko on aktiivinen kutsuessaan ihmisiä uskomaan Jeesukseen Kristukseen. Tähän liittyy kristillisen elämäntyylin tukeminen, joka ei ole erillään kulttuurista tai kulttuureista, mutta

---

²⁵ MSC, 34–35, 40.

²⁶ MSC, 41.

²⁷ MSC, 81–82.

²⁸ MSC, 81.

²⁹ MSC, 81.

³⁰ MSC, 81–82.

tarjoaa yhteisöelämässään myös vastakulttuurisen haasteen, joka pohjaa evankeliumista nousevaan maailmankatsomukseen ja arvoihin. Se rohkaisee koko Jumalan kansan eli myös seurakuntalaisten lahjojen käyttöä ja kutsumusta, mutta myös panostaa johtajien kehittymiseen. Se huolehtii niin yksilöiden kuin yhteisöjen muutoksesta.³¹

Missionaarisen kirkon relationaalisuus taas tarkoittaa ensinnäkin sitä, että missionaarisessa kirkossa muokkautuu uskon yhteisö. Se on tervetulleeksi toivottava ja vieraanvarainen. Uskovia rohkaistaan vuorovaikutukseen toisten uskovien kanssa, kun he kasvavat Kristukseen. Yhteisönä se on tietoinen epätäydellisyydestään ilman vastavuoroisia suhteita toisten kristillisten kirkkojen ja yhteisöjen kanssa. Sen ei tarvitse olla yksin.³² Näin kirkon ekumeenisuus ja missionaarisuus kulkevat tässäkin käsi kädessä ja edellyttävät toisiaan.

Missionaarisen kirkon teologia

MSC-raportti siis identifioi länsimaisten kirkkojen toimivan ympäristössä, jossa kirkkojen aiempi valta-asema eli ”kristikunta” historiallisena ja sosiologisena käsitteenä on huomattavasti kaventunut. On syntynyt verkostoyhteiskunta, jota leimaa konsumeristinen eetos. Raportti kuvaa ja analysoi seurakuntien istuttamista ja tuoreiden ilmaisujen etsintää tässä maastossa. Se haluaa kuitenkin varmistaa, että pohjalla on anglikaaniseen itseymmärryksen sopiva oppi kirkosta. Anglikaanit ovat kuvanneet itseään ”katolisiksi ja reformoiduiksi”, eli arvostetaan kristillisen perinteen jatkuvuutta, mutta samalla korostetaan pelastuksen evankeliumin julistamista, Jumalan sanaa. Niinpä raportin kirkko-opillisessa ja teologisessa osiossa lähdetään liikkeelle siitä, että kirkko on ennen muuta kolmiyhteisen Jumalan kirkko ja kirkon työssä on kyse Jumalan historiallisten pelastustekojen tarjolla pitämisestä. Keskiössä ovat siten luominen ja lunastus.³³

Kolminaisuususkoon ankkuroituvasta lähestymistavasta seuraa kaksi asiaa: 1) Jumalan ymmärtäminen relationaalisesti ja yhteisöllisesti, 2) Jumala on missionaarinen, lähettävä Jumala. Hän teki mahdolliseksi sen, että tunnemme hänet lähettämällä Poikansa Hengen voimassa. *Missio Dei*-ajatus perustuu siihen, että Jumala on relationaalinen, suhteessa oleva ja suhteisiin etsiytyvä Jumala. Luomisessa ja lunastuksessa on kyse hänen suhteestaan meihin. Isä, Poika ja Pyhä Henki luo, ylläpitää ja uudistaa koko luomakunnan. Hän sovittaa ja lunastaa koko langenneen luomakunnan (Kol. 1:20). Kirkko on sekä Jumalan mission hedelmä että sen väline: ”Kirkon missio on lahja osallistua Pyhän Hengen kautta Pojan missioon Isältä maailmalle.” Siksi kirkon DNA:han kuuluu olla missionaarinen yhteisö, ja jumalanpalvelusta lukuun ottamatta kaikki muu on toisarvoista tähän nähden.³⁴ Missio toki ymmärretään tässä tällöin kokonaisvaltaisesti, jolloin siihen sisältyy kokonaisvaltaisuuden ajatus eli ihmisen fyysinen, psyykinen ja hengellinen auttaminen, jolloin luetaan mukaan diakonia.

Ahtaasta kirkkokeskeisyydestä vapautuminen ja doketistisen kirkkokäsityksen vaara

---

³¹ MSC, 82.

³² MSC, 82.

³³ MSC, 84.

³⁴ MSC, 85.

Seurakunnan istuttamisen ei pitäisi olla kirkkokeskeistä vaan säilyttää avoin mieli.³⁵ Kirkon tulee olla ”kirkko toisia varten” (D. Bonhoeffer), ei itseään varten. Kyse ei ole insitutionaalisesta itsensäilytyksestä vaan Jumalan asialla olemisesta. Raportin toteamukset, kuten ”valtakunta on jumalallinen aktiviteetti, kun taas kirkko on inhimillinen yhteisö” ovat saaneet muuttamat Englannin kirkon teologit kysymään, ollaanko tällöin vaarassa menettää taju siitä, että kirkolla on myös oma arvonsa ja että siinä on kyse muustakin kuin missiosta?³⁶

Luterilainen teologi, myös anglikaanien korkealla arvostama Dietrich Bonhoeffer (1906–45) painotti, että kirkko on sekä päämäärä että väline samanaikaisesti. Hän teki myös erottelun, jonka mukaan kirkko on Kristuksen valtakunta erotuksena toteutuneesta Jumalan valtakunnasta.³⁷ Koska kirkko on Kristuksen läsnäolo, se voi olla ”kirkko toisia varten”, joka ottaa osaa Jeesuksen olemiseen ”ihmisenä toisia varten.” Kirkossa on sekä jumalallinen että inhimillinen puolensa, joita ei tule erottaa, mutta ei myöskään sekoittaa. Tässä mielessä voidaan soveltaa analogiaa Kristuksen kahdesta luonnosta. Jos kirkko käsitetään vain inhimillisesti ja asetetaan kirkko ja Jumalan valtakunta vastakkain toisiaan, päädytään doketistiseen kirkko-oppiin, jossa kirkon luonne Jumalan tekojen instrumenttina ja pelastushyvyksien tarjolla pitäjänä Sanassa ja sakramenteissa hämärtyy. Voidaan sanoa, että kirkko on sekä instituutio, organisaatio että liike. Tarvitaan jatkuvuutta, järjestelmällisyyttä mutta myös joustavuutta ja tarvittavaa spontaanisuutta suunnitelmallisuuden ohella, niin että voidaan antaa tilaa Pyhän Hengen työlle.

Raportin sanomaa voidaan teologisesti tarkentaa muistuttamalla, että kirkko-opissa tulee asettaa rinnakkain läsnä oleva Kristus-sanoma ja Pyhän Hengen luova työ. Ei tule jämähtää institutionaalisuuteen, jolloin menetetään Kristuksen seuraamisen ajatus tässä ajassa ja avoimuus Pyhän Hengen työlle tänään ja sitä kautta reformoituminen, jonka keskuksessa on sanoma läsnä olevasta kolmiyhteisestä Jumalasta. Tästä lähtökohdasta käsin voidaan ymmärtää MSC-raportin sanoma, jonka mukaan valtakunnan asialista ja arvot ovat usein radikaalimpia kuin mihin kirkko on valmis. Jumala on liikkeellä ensin, ja kirkko ihmisten yhteisönä tulee jälkijunassa. Liitymme Jumalan lähetykseen eikä niin, että ikään kuin pakotamme häntä liittymään meidän suunnitelmiimme ja lähetyksemme. ”Sekä Jumalan Pojan että Jumalan Hengen palvelutehtävät ovat olennaisia kristilliselle evankeliumin ja kulttuurin välisen suhteen ymmärtämiselle.”³⁸

Missionaarinen vaihto lähetyksen ja evankelioimisen perusmallina

Luther puhui ”iloisesta vaihdosta” Kristuksen ja syntisen välillä, kun taas ortodoksinen teologia puhuu vanhakirkollisesti jumalallistumisesta. Englannin kirkon raportissa palataan Uuden testamentin ja vanhakirkollisen teologian juurille asettamalla ”missionaarinen vaihto” ja Kristuksen ihmiseksitulo sekä hänen ristinsä tämän perusmalleina evankeliumin julistamisen keskukseen. Kirkkoisä Irenaeus muotoili: ”Jumala tuli ihmiseksi, jotta ihminen voisi tulla jumalaksi” syntien anteeksisaamisen evankeliumin ja sen uudeksi luovan voiman kautta. Tältä perustalta ortodoksinen

³⁵ MSC, 85.

³⁶ Worthen 2016, 3.

³⁷ Vrt. DBW 12, 235-236: ”Was Kirche ‚ist‘, läßt sich nur sagen, wenn man zugleich sagt, was sie vom Menschen her ist und was sie von Gott her ist. Beides gehört unlöslich zusammen. In dieser Doppelheit besteht ihr Wesen... Kirche ist Institution zur Aufrechterhaltung christlicher Frömmigkeit und Sitte... Aber: Kirche ist Amt von Gott her, Amt der Verkündigung, der Botschaft vom lebendigen Gott... Kirche ist die Durchbrechung der Welt durch das Wunder, durch die Gegenwart des lebensschaffenden, vom Tod ins Leben rufenden Gottes.“

³⁸ MSC, 86.

teologia puhuu jumalallistumisesta, Augustinus ja Tuomas Akvinolainen vastaavasta ajatuksesta lännen teologian perinteen ilmaisuin.³⁹ Heidän jalanjäljillään puolestaan Luther puhui Kristuksen läsnäolosta uskossa uskon ja rakkauden perustana. Tältä pohjalta luterilaisessa teologiassa vanhurskauttaminen ja pyhitys kytkeytyvät toisiinsa. Tähän perustuu myös ajatus ristin teologiasta ja kultaisesta säännössä Kristuksen sijaan asettumisena kristillisen elämän ja etiikan summana.⁴⁰

Filippiläiskirjeen 2. luvussa Paavali kuvaa itseään tältä ”missionaarisen vaihdon” pohjalta lähetystyöntekijänä, joka on ytimeltään ”palvelija” (kr. *doulos*). Apostoli toimii kulloisenkin elämäntilanteen ja kulttuurin tarjoamia mahdollisuuksia hyödyntäen ja niiden mukaisesti, jotta evankeliumi voisi välittyä myös siinä kontekstissa. Hän ottaa ristin kantaakseen ja seuraa Kristusta hyläten omin ehdoin sanellun vapautensa voittaakseen ihmisiä evankeliumin asialle. Tuloksena on astuminen sisälle toiseen kulttuuriin. Jumalan Pojan tyhjentyminen itsestään ilmoittaa Jumalan todellisen luonnon uhrautuvana ja palvelevana rakkautena ja armon, joka tulee täydelliseksi heikkoudessa. Niinpä myös kirkon tulee luopua evankeliumin välittymistä estävistä kulttuurisista muodoistaan, tyhjentyä itsestään ja kuolla, jotta se voisi elää.⁴¹

MSC-raportti painottaa, että kirkko on aina myös eskatologinen, kohti Jumalan valtakunnan täyttymystä katsova yhteisö. Sellaisena se elää Kristuksen ylösnousemuksesta ja siihen liittyvästä Hengen työstä. Kirkko on Kristuksen ylösnousemuksen ”ensimmäinen hedelmä” ja osoittaja kohti Jumalan lupaamaa tulevaisuutta. Siinä mielessä kirkot ovat toivon lähteitä Jumalan tulevan maailman epätäydellisinä, paikallisina pilottiprojekteina.⁴²

Inkulturaation/kontekstualisoinnin haasteet mukautumisen ja eristäytymisen välissä

Jumalallisen läsnäolo kirkossa inhimillisenä yhteisönä perustuu yhtäältä menneisyyden läsnäoloon siinä Jumalan lahjana. Kirkolle on luovuttamatonta Raamattu, ennen muuta Uuden testamentin Kristus-keskeinen julistus. Katsottaessa Hengen toimintaa kirkoissa tänään, Raamatun lupaama täyttymys on läsnä Hengen työnä kirkossa ja sen kautta, ennakointia siitä, mitä Raamattu lupaa toteutuvan viimeisenä päivänä. Helluntain sanoma on, että kristillisen sanoman leviämisen tapa on sen kääntäminen ja tulkitseminen kaikille kielille ja kulttuureille. Henki antaa myös kokea jotakin tulevasta ykseydestä kirkon nykyisessä moninaisuudessa. Kirkon missionaarinen muoto syntyy siten sekä menneisyyden että tulevaisuuden lahjojen vastaanottamisesta. MSC-raportissa kehoitetaan Englannin kirkkoa olemaan enemmän Jumalan tulevaisuuden ennakointia kuin menneisyyttä säilyttävä yhdistys.⁴³

Kirkon uskon perustana on apostolisen tradition lähde, jonka normina on Raamattu. Kirkkoon vaikuttaa kuitenkin se maailma, jossa se elää. Niinpä tulee tuoda keskusteluun kolme kumppania: 1) historiallinen evankeliumi, joka on ainutlaatuisella tavalla ilmoitettu Raamatussa ja katolisissa uskontunnustuksissa, 2) lähetystyötä tekevä kirkko, jolla on oma tietty kulttuurinsa ja historiansa ja

³⁹ MSC, 88, alaviite 22.

⁴⁰ Raportti (MSC, 88, alaviite 21) viittaa seuraaviin teoksiin Paavalin teologiasta: Morna Hooker ‘Interchange in Christ’ in *From Adam to Christ: Essays on Paul*, Cambridge University Press, 1990, pp. 13–72, and ‘A Partner in the Gospel: Paul’s Understanding of His Ministry’ in *Theology and Ethics in Paul and his Interpreters*, Eugene H. Lovering and Jerry L. Sumney (eds), Abingdon, 1996, pp. 83–100.

⁴¹ MSC, 89.

⁴² MSC, 89.

⁴³ MSC, 90.

3) kulttuuri, jossa evankeliumia jaetaan. Kyseessä ei ole ylhäältä ohjautuva prosessi abstraktisti analysoidulle kohderyhmälle, vaan rinnalle ja kuulolle asettuminen ja kulttuurin sisältä evankeliumin tekemän työn pohjalta tapahtuva yksilöissä, yhteisöissä ja kulttuurissa sisäisesti tapahtuva vähittäinen muutos. Henki suuntaa rakenteet kohti Kristusta, ihmiset toisiinsa ja kohti maailmaa kulloisissakin olosuhteissa.⁴⁴

Kirkon ei tule unohtaa myöskään vastakulttuurista luonnettaan eikä kristillisen uskon ainutlaatuisuutta. Siihen ei voi mielivaltaisesti yhdistää mitä elementtejä tahansa. Kun kirkko yrittää olla kulttuurissa ”relevantti”, se voi ajautua synkretismiin. Kun se taas pyrkii välttämään synkretismin, siitä voi tulla irrelevantti. Yksi tällainen tekijä on konsumeristinen nyky-yhteiskunta, jossa tulee toimia, mutta joka myös pitää haastaa. Itsekeskeisen konsumerismin vastaista on jo se, että itsensä unohtaen pyrkii uimaan kulttuurin virrassa tavoittaakseen sanomallaan – jaettu elämä Kristuksessa – ne, jotka ovat omaksuneet konsumeristisen mentaliteetin.

Kirkko merkinä, instrumenttina ja esimakuna – epätäydellisyydestään huolimatta

Raportti tuo esiin sen, että jumalallinen todellisuus on kaikesta huolimatta läsnä kirkossa inhimillisenä yhteisönä. Kirkko ei vain osoita realiteettiä, joka on sen yläpuolella. ”Osallistumalla Jumalan elämään se ei ole vain merkki, vaan Jumalan valtakunnan aitoa esimakua, kutsuttu näyttämään näkyvästi keskellä historiaa Jumalan lopullisia tarkoituksia ihmiskunnalle.”⁴⁵ Inhimillistä epätäydellisyyttä ei voida kuitenkaan ottaa tekosyyksi, vaan Jumalan armon kautta kirkko on paikka, jossa syntien anteeksianto ja voima muuttaa elämä voidaan nähdä ja kokea. Kirkon klassiset merkit Nikean uskontunnustuksesta – yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen – voidaan asettaa kirkon eteen peiliksi ja kutsuksi katumukseen ja parannuksentekoon.⁴⁶

Kirkon neljän merkin olemukseen syventyminen auttaa myös ymmärtämään, millaista on tavoiteltava, terve kirkon kasvu paikallisseurakunnassa. Ne ovat kuin neljä kuljettavan matkan ulottuvuutta, jotka ovat osa kokonaisnäkymää, joka tulee ottaa huomioon. Tulee ensinnäkin katsoa a) ylöspäin (UP) kohti Jumalaa, b) sisäänpäin (IN) kohti kirkon ykseyttä Jumalassa ja Kristuksen ruumiina, c) ulospäin (OUT) apostolisena, Jeesusta seuraavana kirkkona lähetyksen viiden merkin (*Five Marks of Mission*) hengessä; tulee katsoa myös d) pois päin (OF). Kirkko ei ole vain itseään varten tai itsekseen. Kirkon eri osien tulee olla suhteessa toisiinsa. Kirkko pyrkii olemaan katolinen.⁴⁷

Yhteinen kristillinen usko, anglikaaninen ekklesiologia ja tuoreet ilmaisut

Raportti painottaa, että historiallinen kristinusko, sellaisena kuin anglikaanit ovat ottaneet sen vastaan, on tärkeämpää kuin tuon uskon paikalliset ilmaisut. Kirkko on kutsuttu julistamaan tuoreesti muuttumatonta evankeliumia jokaisen sukupolven keskuudessa. Kun eletään tuntevan muutoksen aikaa, pitää kirkon muodossa tehdä yhtä lailla tuntevia, jopa radikaaleja muutoksia, jotta se voisi ”julistaa tuoreesti”. Anglikaanisessa kommuuniossa on ”konsultatiivinen neuvosto”, joka edistää neuvonpidon kautta ykseyttä erilaisuudessa. Tätä tarvitaan raportin mukaan myös Englannin

---

⁴⁴ MSC, 91.

⁴⁵ MSC, 95.

⁴⁶ MSC, 95–96.

⁴⁷ MSC, 99.

kirkossa. Jos anglikaanisessa ekumeniassa on lähdetty liikkeelle Lambethin nelikulmiosta – Raamattu, uskontunnustukset, Herran asettamat sakramentit ja historiallinen piispuus –, pitää sitä soveltaa myös Englannin kirkossa.⁴⁸

Kaste ja ehtoollinen ovat MSC-raportin mukaan välttämättömiä ymmärrettäessä yhteisö kirkoksi. Lähetysaloite, jolla ei ole virallista kastekäytäntöä eikä siinä vietetä eukaristiaa, ei ole vielä ”kirkko” anglikaanisen itseymmärryksen mukaan. Myös luterilaisen tunnustuksen mukaan kirkko on siellä, missä evankeliumi puhtaasti julistetaan ja sakramentit oikein toimitetaan. Eukaristia on kirkollisen elämän sydän. Uusissa ja tuoreissa kirkollisen elämän ilmaisuissa voi olla vaikeuksia vihkimysviran soveltamisen kanssa, mutta kestävä kristillinen yhteiselämä edellyttää eukaristiaa.⁴⁹

Anglikaaneille on tärkeää historiallinen piispuus. Piispan rooli lähetystyöntekijänä, ykseyden vaalijana ja uskon varjelijana asettaa hänet väistämättä strategiseen avainrooliin kirkossa. Englannin kirkon sanotaan olevan ”piispallisesti johdettu ja synodisesti hallittu”. Osana neuvostoa ja synodia piispa johtaa kirkkoa ja vihkii kirkon virkaan sekä myöntää vihityille valtakirjan. Näin ollen yhteys piispaan ja hänen myöntämänsä valtakirja tulee sekä teologisesti että käytännöllisesti välttämättömäksi. Anglikaani on aina yhteydessä Canterburyn piispanistuimeen ja hiippakunnassa omaan piispaansa. Piispuus on ilmentymä kirkon katolisuudesta. Kansallisella tasolla Englannin kirkko toimii ennen muuta, koska se on sitoutunut toimimaan koko kansan ikuisen pelastuksen ja pastoraalisen hyvinvoinnin hyväksi.⁵⁰

Missionaarisen kirkon metodologioita

Tärkeintä ei ole lähteä liikkeelle siitä, millainen kirkon organisatorinen muoto tulisi olla. Tärkeintä on sitoutuminen missionaariseen prosessiin, motivaatio ja visio. Tästä lähtökohdasta lähdetään tarkastelemaan seurakunnan istuttamisen tai kirkon tuoreen ilmaisun luomisen kolmea perusulottuvuutta. Ensimmäinen on kysymys, 1) *kenelle* istutus on tarkoitettu? Onko se naapurustoa vai verkostoa varten? Tulee luoda tilaa erilaisille elämäntyyliille ilman että pitää heti seurata alueellisia tai edes tunnustuskunnallisia rajoja. Kirkon piispallisuus nähdään etuna sen näkemiseen, mikä on paikallisesti rajattua ja mikä tarkoitettua laajemmalle alueelle. Verkostomainen työskentely vaatii yleensä enemmän resursseja. Nuoremmat sukupolvet odottavat kokoontumisilta myös laatua, ei vain epämuodollisuutta. Tulee myös nähdä, onko kyse niistä, jotka ovat vieraantuneet tai jättäneet kirkon (*de-churched*) vai onko heillä koskaan ollut kontaktia seurakuntaan tai halua sellaisen muodostamiseen (*non-churched*). Kyselytutkimuksilla taiten tehtynä voidaan osuuksia selvittää. Apua on toki myös verkostomaisesta paikallistuntemuksesta.⁵¹

Mitä suurempi on kulttuurinen kuilu, joka pitää ylittää kulttuurienvälisessä seurakuntatyössä, sitä suurempia ovat todennäköisesti erot lähettävän ja lähetetyn seurakunnan välillä. Tästä taas on seurauksena kasvaneita riskejä, ja on tehtävä suurempi hyppy ajatellen niin mentaliteettia, tunnepuolta kuin kirkollista kulttuuria. Yhtäältä tulee käyttää hyväksi lähetetyn seurakunnan kulttuuria; toisaalta pitää pyrkiä muodostamaan siltoja erilaisten kulttuuristen erojen ylittämiseksi ja ykseyden ja sovinnon rakentamiseksi. Alkuvaiheessa on syytä hyväksyä kulttuurinen

---

⁴⁸ MSC, 100.

⁴⁹ MSC, 101.

⁵⁰ MSC, 101–102.

⁵¹ MSC, 105–106.

samankaltaisuus yhteenkuuluvuutta edistävänä tekijänä, mutta vähitellen ja asteittain tulee ottaa askelia kulttuurisen erilaisuuden hyväksymiseksi ja keskinäisriippuvuuden havaitsemiseksi erilaisten ryhmien välillä. Jotkut ovat sitä mieltä, että yksi Englannin kirkon heikkouksia on kaupungin köyhän väestön integroimisessa. Edellytyksenä tälle ovat heidän omat seurakuntansa, joissa alkuperäisväestö toimii yhdessä muutoksen ja uudistuksen edistämiseksi.⁵²

Seurakunnan istuttamisen tavoitteena voi olla sekä vaihtoehtojen että saavutettavuuden lisääminen. Lisättäessä saavutettavuutta istutetaan lisää samanlaisia seurakuntia. Lisättäessä valinnanvaraa tarjotaan uusia mahdollisuuksia liittyen kirkolliseen kulttuuriin ja saavutettavissa oleviin tunnustuskuntiin, jotta voidaan olla puoleensavetäviä ajatellen niitä ihmisiä, joita tarjolla olevat vaihtoehdot eivät kiinnosta, mukaan lukien ei-kristityt.⁵³

Toinen seurakunnan istuttamisen ulottuvuus, tavoitteen ja kohderyhmän asettamisen lisäksi, on se, että kysytään, 2) *ketkä* istuttavat, millainen tiimi tarvitaan? Tällöin voidaan esimerkiksi kysyä, onko kyseessä hankkeen edistäminen jo olemassa olevien kristittyjen joukon kanssa vai pioneerityö? Se, valitaanko istutettavan yhteisön malliksi solu- vai seurakuntarakenne, riippuu osaksi istuttavan seurakunnan voimavaroista. Pienistä ryhmistä hyötyy kokemuksen pohjalta esimerkiksi työ niiden kanssa, joilla ei ole ollut aiempaa kirkkosuhdetta tai mielikuva seurakuntaelämästä on huono.⁵⁴

Kolmas ulottuvuus on kysyä, 3) *keiden kanssa* yhteistyössä istutetaan? Kyse on istutuksen syvyydestä. Mitä voimaa on varastossa? Jo varhain tulee pohtia, tarvitaanko seurakuntien rajat sulkeistavaa tai yli rajojen suuntautuvaa työtä seurakunnan istuttamisessa. Tällöin tulee asiaa tarkastella ennen muuta mission näkökulmasta. Saatu tuki ja kumppanuus on ilman muuta tärkeää. Lähetyskumppanuuden malleja voidaan erottaa neljä: a) ”istukkaiden” istuttaminen saman seurakunnan yhteydessä sen lähelle kuten mansikkapellossa, b) ”oksastaminen” uuden virkistävän haaran tuomiseksi olemassa olevaan seurakuntaan, c) ”jakaminen”, jossa laajemmasta seurakunnasta jaetaan osa istutettavaksi uuteen paikkaan, d) ”siemenet”, jossa istutetaan vähäinen alku kenties kauaksikin lähettävästä seurakunnasta. Siemenistutusta tekemässä on joukko hyvin motivoituneita ja mahdollisesti hyvin taitavia ihmisiä.⁵⁵

Kirkon ja lähetys Hankkeen välisen suhteen on hyvä olla dynaaminen ja lähetysorientoitunut. Raportti kiteyttää: “Aloita kirkosta ja lähetys todennäköisesti hukkuu. Aloita lähetyksestä ja on todennäköistä, että kirkko löydetään.”⁵⁶ Lähetys kuuluu kirkon identiteettiin sen elinvoiman keskeisenä lähteenä.

Jumalanpalveluselämän muodot

Istutettaessa seurakuntia tulee pohtia myös jumalanpalveluselämän muotoja osana kirkon elämän perustaa kaikissa tilanteissa, niin myös etsittäessä seurakuntaelämän tuoreita ilmauksia. Tarvitaan tasapainoa yhtäältä uskollisuudessa liturgiselle ja opilliselle perinteelle, esimerkkinä ehtoollisrukoukset, sekä toisaalta soveltuvuudessa kulttuuriseen kontekstiin. Tässä tulee kiteytetysti

---

⁵² MSC, 108.

⁵³ MSC, 109.

⁵⁴ MSC, 111.

⁵⁵ MSC, 113–115.

⁵⁶ MSC, 116.

ilmaistuksi kulttuurienvälisen seurakuntien istuttamisen haaste sekä jännite relevanssin ja synkretismin välillä. Jumalanpalveluselämässä tulee nähdä ”yhteinen ydin” ja perustavat muodot ja rakenteet. Englannin Kirkon Common Worship -materiaalissa lähdetään liikkeelle tästä, ei yksityiskohtaisista ja määrätystä teksteistä. Jos seurakuntien istuttajat ovat saaneet koulutusta kristillisen jumalanpalveluksen kokonaisrakenteista ja muodoista, heille tulisi uskoa vapaus kehittää yhdessä seurakuntiansa kanssa kulttuurisesti asianmukaista liturgiaa alhaalta päin. Tämän lähestymistavan kautta vältetään liturgian ja kirkon muotojen kloonaaminen uusille lähetysalueille.⁵⁷

Pienissä seurakunnissa maaseudulla ”tuoreiden ilmaisujen” tuominen saatetaan kokea ei-tervetulleena kilpailemisena, mutta se voidaan nähdä myös tervetulleena vapautuksena pakosta muuttaa rakkaaksi koettua jumalanpalvelustyyliä tai vastata mahdottomaan tehtävään tyydyttää jokaisen erilaisia tarpeita.⁵⁸

Mahdollistava viitekehys missionaarille kirkolle: Kolmen itsen periaate

Henry Venn Englannin kirkon lähetysseurasta kehitti 1846 ”kolmen itsen” periaatteen, jonka mukaan kirkkojen tulisi olla ”itseään tukevia, itseään hallitsevia ja itse laajenevia” (*Self-supporting, self-governing, self-extending/-propagating*). Näitä periaatteita voidaan MSC-raportin mukaan soveltaa myös seurakuntia istutettaessa tai kirkon tuoreita ilmaisuja edistettäessä. Itsehallinto tulee mahdolliseksi tai ei-mahdolliseksi itserahoitisuuden kautta, ja seurakunnan terveys tulee näkyviin itse-laajenemisen hedelmällisyyden kautta, jolloin lähetetyistä kirkoista tulee itsestään lähettäviä kirkkoja.⁵⁹

Englannin kirkossa on kasvava määrä ei-territoriaalisen statuksen saaneita verkostoseurakuntia (*Extra Parochial Place, EPP*). Osa statusta hakeneista seurakunnista on saanut joko hiippakunnalta tai lähettävältä seurakunnalta torjuvan päätöksen anomukselleen. Vuonna 2003 suositeltiin jo sallivampaa ohjeistusta ei-paikallisten seurakuntien muodostamiseksi. Esimerkiksi Holy Trinity Brompton -seurakunta on muodostanut 15 vuoden aikana viisitoista omaa lähetettyä seurakuntaa, joista neljä on itse muodostunut lähettäviksi seurakunniksi. Hiippakunnallisen yhteydenpidon tehostamiseksi raportti suosittelee esimerkiksi vuosittaista päivää seurakuntaistutuksille ja tuoreille kirkon ilmaisuille.⁶⁰

Paikallisen johtamisen laadun tärkeys

Keskeinen haaste on, miten uudet muodot voidaan yhdistää olemassa olevan parokiaalisen järjestelmän hyviin puoliin. Se on edelleen toimiva ja tarpeellinen ajatellen vähemmän liikkuvia ihmisiä tai yhteiskunnan marginaalissa eläviä niin maalla kuin kaupungissa. Tuoreissa ilmaisuihin ja seurakuntien istuttamiseen liikkeessä on kuitenkin kerätty arvokasta kokemusta, josta koko kirkon tulisi oppia. Tärkein yksittäinen tekijä, mistä on syytä oppia, on MSC-raportin mukaan johtamisen laadun tärkeys. Pioneerit ovat tärkeitä, mutta jos he haluavat saada aikaan pysyvää seurakuntaelämää, heistä pitää pian tulla tiimin johtajia. Toisaalta monet aloitteet ovat tulleet

---

⁵⁷ MSC, 117.

⁵⁸ MSC, 119.

⁵⁹ MSC, 121.

⁶⁰ MSC, 125–126, 130–131.,

tiimeiltä; tällöin kyky johtaa ja kehittää tiimiä on tärkeää. Tiimin jäsenten tulisi kehittää omia erityisiä lahjojaan kokonaisuuden eduksi. Tämä edellyttää johtajilta varmuutta ja itsetuntemusta. Tiimin johtajien tulee kehittyä mentoreina ja valmentajina. Tärkeää on, että toisen sukupolven johtaja rikastuttaa alkuperäistä istutuksen visiota eikä lähde sitä viemään itsetarkoituksellisesti uuteen suuntaan. Olennaisinta lienee kuitenkin panostaa pioneerityötä tekevien missionaaristen projektien johtajien koulutukseen. Heidän potentiaalinsa pitäisi identifioida jo varhain.⁶¹

Osana tätä johtajuuden vahvistamista on myös piispan johtajuuden tukeminen hiippakunnan eli paikalliskirkon hengellisenä kaitsijana. Hänen mahdollisuuksiaan tukea uusia lähetysaloitteita silloinkin, kun paikallinen papisto on vastahankaan, tulisi raportin mukaan vahvistaa. Paikallisen papin tehtävää sielunhoitajana ei oteta pois eikä horjuteta, vaan se vain jaetaan. Perustavien missiologisten tarpeiden valossa on MSC-raportin mukaan tragedia, jos legalismi ja pelko papiston hämmentämisestä estää uudet aloitteet. Piispuuden tukeminen tässä mielessä ei ole hierarkian ja keskusjohtoisuuden vahvistamista itsensä vaan kirkon ulkopuolella olevien ihmisten vuoksi.⁶²

Mission-Shaped Church-raportin suositukset

Hiippakuntatasolle raportti suositteli, että jokaisessa hiippakunnassa olisi strategia, joka tukisi ja resursoisi seurakuntien istuttamista ja kirkon tuoreita ilmaisuja tavalla, joka ottaa verkostojen ja naapurustojen missiomahdollisuudet realistisesti huomioon. Tulisi noudattaa raportissa identifioituja yleisperiaatteita, joiden mukaan 1) piispalla on oikeus osallistua keskusteluihin missioaloitteista, joissa seurakuntien rajat ylitetään ja joko myöntää tai evätä lupa sille. 2) Perittyjen työtapojen ja kirkon tuoreiden ilmausten tulee työskennellä toisiaan täydentävillä tavoilla. 3) Olemassa olevia kirkon lainsäädännön rajoja tulisi tulkita riittävän joustavasti. 4) Tarvitaan sovittu prosessi, jotta näistä arvoista tulee uskottavia.⁶³

Paikallinen ekumeeninen yhteistoiminta nähdään kriittisen tärkeänä kirkon missiolle. Tarvitaan riittävän kevyt järjestelmä, joka sallii paikalliset lähetyskokeilut ja kumppanuudet eri tunnustuskuntien kristittyjen välillä. Pitäisi luoda uusi ”paikallisesti neuvotellun ekumeenisen kumppanuuden” kategoria.⁶⁴ Sopimus muodollisista ekumeenisista suhteista tulee laatia vasta sitten, kun lähetysaloite on vakiinnuttanut paikkansa.⁶⁵

Kirkon vihkimysvirassa ja kaikkien kirkon työntekijöiden peruskoulutuksessa ja täydennyskoulutuksessa kulttuurienvälisen evankelioimisen, seurakuntien istuttamisen ja kirkon tuoreiden ilmaisujen tulisi raportin mukaan sisältyä opinto-ohjelmaan. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota seurakuntien istuttamisen pioneerien potentiaaliin ja identifioida se. Heille tulisi antaa asianmukaista koulutusta ja luoda paikkoja, joissa he voivat toteuttaa potentiaaliansa. Tarvitaan strategioita, joilla olemassa olevia voimavaroja siirretään uusiin lähetysaloitteisiin ja luodaan uusia resursseja.⁶⁶

---

⁶¹ MSC, 132–134.

⁶² MSC, 143.

⁶³ MSC, 146.

⁶⁴ Englannin kirkon nykyisistä käytännöistä paikallisessa ekumeenisessa yhteistyössä ks.

<https://www.churchofengland.org/sites/default/files/2019-03/Ecumenical%20Code%20of%20Practice%202019.pdf>.

⁶⁵ MSC, 146.

⁶⁶ Nykytilanteesta ks.: <https://www.churchofengland.org/about/renewal-reform/funding-mission-and-growth>

3. Seurakuntien istuttamisesta tehty tutkimus

Vuonna 2013 julkaistiin Oxfordin yliopiston ekklesiologian ja käytännöllisen teologian yksikössä David Dadswellin ja Cathy Rossin tutkimus *Church Growth Research Project: Church Planting*.⁶⁷ Tutkimus on käytännönläheinen; siinä lähdetään liikkeelle 20 suosituksesta seurakuntien istuttajille. Aineistoa on kerätty 27 istutettuun seurakuntaan tehdyn vierailun, tehtyjen haastattelujen ja tutkijoiden tekemien havaintojen pohjalta. Lähdeaineistoa on tutkittu kvalitatiivisesti syvällisemmän kuvan saamiseksi kuin vain pelkästään kvantitatiivisen analyysin pohjalta. Tavoitteena oli tarkastella kirkon kasvua ja miten istutettu seurakunta kasvaa tehokkaimmin. Tutkijat itse pyrkivät objektiivisuuteen eivätkä ilmoituksensa mukaan olleet seurakuntien istuttamisen puolella eivätkä sitä vastaan. Tutkimuksessa käydään aluksi lävitse näiden ennen muuta Lontoon hiippakunnassa - joka on kuuluisa seurakuntien istuttamisesta -, mutta myös muualla Englannissa istutettujen seurakuntien erityyppiset kokoontumispaikat sekä erilaiset mallit seurakuntien istuttamiselle. Tämän jälkeen analysoidaan sitä, millaisia missiologisia lähestymistapoja sovelletaan sekä mikä on hiippakuntien ja muiden kirkollisten rakenteiden ja johtajuuden rooli. Tästä edetään toimintaedellytysten tukemisen analyysiin: rahoitus ja toiminnan kestävä kehityksen edellytykset sekä yhteisöllinen toiminta. Päätteeksi tarkastellaan, millaista kasvua on ollut ja miten se tulisi ymmärtää. Lopuksi tehdään kokoavia johtopäätöksiä. Liitteenä on luettelo tehdyistä tapaustutkimuksista.

Tutkimuksen ydinviesti on myönteinen: seurakuntien istuttaminen osoittaa, että kirkon kasvu on mahdollista. Kun uusi seurakunta istutetaan, syntyy joko uusi kirkollinen yhteisö, jossa ei ole ollut aiemmin jäseniä tai kehittyi isompi kirkollinen yhteisö kuin ennen istutusta. Lisäksi vastaanottavasta seurakunnasta tulee monesti itsestään ennen pitkää lähettävä seurakunta, mikä ruokkii kasvua edelleen. Emme siis vääjäämättä kohta taantumisen kulttuuria seurakunnissa, mikä on jo itsessään tärkeä ja rohkaiseva huomio ja monesti uudelleen ajattelun ja kokeilukulttuurin edellytys.⁶⁸ Seuraavassa tarkastelemme konkreettisemmin seurakuntatasolta lähtien, millaista kasvua ruokkiva kehittämistyö voi olla.

Missionaariset mallit

Holy Trinity Brompton (HTB) kirkko ja seurakunta on laajalti tunnettu missionaarisen seurakuntatyön otteen keskus. Niinpä myös tässä tutkimuksessa lähdetään liikkeelle HTB:n mallista. Klassinen HTB:n malli on ollut viedä istuttajien tiimi seurakuntaan, joka on ollut taantunut. Vuodesta 1985 lähtien HTB on istuttanut 10–200 henkilön tiimejä suureen joukkoon seurakuntia Lontoossa ja kauempana, myös kansainvälisesti. Ensimmäinen istutus oli pyhän Barnabaan kirkossa Kensingtonissa, kun sadan henkilön tiimi HTB:sta liittyi seurakuntaan. Klassisessa HTB-mallissa tarvitaan kolme edellytystä, jotta voidaan tarttua toimeen: 1) Kutsu paikalliselta piispalta, 2) Englannin kirkon kirkkorakennus, johon tiimi voidaan lähettää ja 3) alue, jossa on potentiaalinen seurakunta. Kyseessä on ”puoleensa vetävä, markkinavetoinen malli”. Pääomaa tulee sijoittaa noin 50.000 £ siemenrahaksi. Istuttajatiimissä on noin 50 henkilöä, joista viisi muodostaa ydinjoukon, jossa on sekä päätoimisia palkattuja henkilöitä että vapaaehtoisia.

---

⁶⁷ Dadswell & Ross 2013.

⁶⁸ Dadswell & Ross 2013, 6.

Sikäli kuin istutus kasvaa, paikoista tulee täysiaikaisia ja palkattuja toimia. Perusmallia tulee sitten muokata esimerkiksi esikaupungeissa ja köyhemmillä alueilla.⁶⁹

Mallin haaste näyttäisi olevan se, että HTB:n kulttuuri monistetaan ja tuodaan pienempään yhteisöön, jos istuttajia on suurehko joukko. Ei kuunnella ja toimita vastaanottavan seurakunnan toimintaympäristöä riittävästi kuunnellen. Toisen polven HTB-istutukset ovat sitten enemmän paikallisia ja kontekstuaalisia. Istutuksia kannustetaan tulemaan itsenäisiksi, vaikka halutaankin säilyttää hyvä kumppanuus ja keskinäinen sympatia. HTB on istuttanut myös oman evankelikaalisen traditionsa ulkopuolella oleviin seurakuntiin, esimerkiksi anglo-katoliseen seurakuntaan, jonka perinnettä on kunnioitettu. Inklusiivinen ote on saanut hyvää palautetta. HTB-malli suurine seurakuntineen, Alfa-kursseineen ja sosiaaliseen muutokseen tähtäävine rakenteineen edellyttää kriittistä massaa ja tiettyä määrää resursseja. Sitä onkin kritisoitu kalliiksi, joustamattomaksi ja tiettyyn väestöpohjaan (nuori, valkoinen, koulutettu, kaunis) rajautuvaksi. Myös naisten ja etnisten ryhmien puutetta johtajistossa on arvosteltu.⁷⁰

HTB-istutuksissa väki näyttää vaihtuvan kolmen vuoden välein. Tämä johtuu nuorten ihmisten liikkuvuudesta elämäntilanteiden vaihtuessa heidän perheellistyessään ja muuttaessaan Lontoon keskustasta laitakaupungille edullisemmille asuinalueille. Tästä huolimatta seurakuntien jäsenmäärät pysyvät vakaina. On myös asetettu kyseenalaiseksi, onko tässä mallissa ollenkaan kyse seurakunnan istuttamisesta, jos tavoitteena on uuden yhteisön muodostaminen. Paremminkin voitaisiin puhua ehkä seurakunnallisesta kumppanuudesta. HTB-malli on kuitenkin osoittanut toimivuutensa seurakuntaelämän elinvoiman lisääjänä. Esimerkiksi vapaaehtoisten käyttö on tehokasta. Pyritään välttämään passiivisen kuluttajakirkon muodostuminen. Yhdessä tapauksessa HTB lähetti seurakuntaan vain kirkkoherran ja 50.000 £. Tämä sai jumalanpalvelusten osallistujamäärän nopeaan kasvuun ja seurakuntalaiset muutenkin osallistumaan ja monipuolistamaan toimintaa.⁷¹

Minster-mallissa keskuskirkko tarjoaa kollegiaalista tukea seurakunnanjohtajien tiimille joko tässä kirkossa tai siihen kytkeytyvillä kirkoilla tietyllä alueella. Keskus tarjoaa resursseja, kaitsentaa, koulutusta, kokoontumisia ja kumppanuutta rohkaistakseen missionaalista aktiivisuutta, joka soveltuu alueelle. Malli on itsekkannattava ja paikallisuutta painottava. Esimerkiksi Tottenhamin pyhän Annan kirkossa tukena on kuitenkin ollut lähetystyöntekijä Lontoon City-missiosta. Paikallisen inkarnatorisuuden lisäksi työ on painotetun relationaalista, yhteisöllistä ja yhteisöön perustuvaa. Tähän perustuu evankelioiminen ja myös nuorisotyön toimintatapa.⁷²

St. Helenin kirkko Bishopsgatessa (SHB) soveltaa HTB-toimintatapaa, mutta kun HTB keskittyy olemassa oleviin seurakuntiin ja niiden uudistamiseen, SHB keskittyy uusille alueille istutettaviin seurakuntiin. Co-Mission puolestaan on verkosto, joka on toiminut vuodesta 2005. Heillä on yhdeksäntoista seurakuntaistutusta. He tuottavat verkostoja, joissa varakkaammat seurakunnat voivat tukea köyhempiä seurakuntia. Istutusmalli perustuu maallikkojohtoisuuteen ja kypsien perheiden työhön. Istutusryhmä käsittää yleensä noin 25 aikuista ja parikymmentä lasta. Co-mission on ihmisten keskinäisiin suhteisiin perustuva verkosto, jonka jäsenillä on sama teologinen pohja –

---

⁶⁹ Dadswell & Ross 2013, 18.

⁷⁰ Dadswell & Ross 2013, 19.

⁷¹ Dadswell & Ross 2013, 20.

⁷² Dadswell & Ross 2013, 20–21.

vapaakirkollinen ja anglikaaninen. Peruslähtökohtana on, että suuren volyymin istutuksissa ei pystytä toimimaan paikallisen kulttuurin ehdoilla. Pienin askelin edetessä voidaan saada aikaan jotain aidosti uutta. Ikärakenne on tällä hetkellä nuori, keski-ikä noin 25 vuotta. Ajan mittaan ikähaitarin odotetaan terveesti laajenevan.⁷³

Missionaalisten yhteisöjen mallia sovelletaan sekä paikallisseurakunnissa että verkostoseurakunnissa tai niiden muodostamisessa hybrideissä. Siinä ryhmä kerääntyy lähetysvision ympärille sitoutuneena tekemään opetuslapsia. Ryhmän elinkaaret vaihtelevat; niitä tulee ja menee. Jäsenet saattavat olla osa laajempaa jumalanpalvelusyhteisöä tai sitten eivät. Kirkolla on johtajilleen tukihenkilö ja pitkät valmennus- ja mentorointiohjelmat. He uskovat ryhmien omaan vastuullisuuteen ja vähäiseen kontrolliin sekä valmiuteen kokeilla ja antaa kokeiluille aikaa. Haastatellut uskovat, että ryhmien toiminta on tehokkainta, kun ne ovat suuremman toiminnan kumppaneita ja ovat keskittyneet olemaan ulospäin suuntautuneita. On yhteistä koulutusta opetuslapsikulttuurin luomiseen, johtajien esiin nostamiseen ja missionaalisten yhteisöjen luomiseen. Olennaista on tietoinen keskittyminen verkostoihin, joihin on helppoa liittyä. Hengellinen fokus ei ole niin ilmeinen kuin toisissa. Yhteisöt eivät myöskään ole istutettujen seurakuntien tapaan resursseiltaan itsenäisiä seurakuntia vaan vapaaehtoisten yhteisöjä ja helposti liikuteltavissa, tavoitteena uusien missionaalisten yhteisöjen rakentuminen. Suhtautumistavat siihen, mikä on näiden ryhmien rooli tulevaisuuden kirkossa, jakautuvat. Tutkimus tunnistaa esiintyvän huolta niiden työläydestä perheille sekä fokuisoitumisesta enemmän missioon kuin opetuslapsuuteen.⁷⁴

Anglokatolinen lähestymistapa seurakuntien istuttamiseen on hyvin erilainen kuin edellä kuvatut evankelikaaliset mallit. Yhteisö muodostuu sakramenttien ympärille, koska nämä ovat perusta ja kulmakivi. Anglo-katolisia seurakuntien istutuksia on varsin vähän. Tähän arvellaan olevan synnä luottamuksen kadottaminen, ryhmien hajanaisuus, puoleensa vetävyyteen perustuva lähetysmalli, sakramenttien näkeminen esteenä luovuudelle, epäluottamus innovaatioita kohtaan, vainottuna olemisen kompleksi ja kokemus ajautumisesta instituution reunamille, malli, jossa pappi tekee kaiken sekä verkostomentaliteetti, joka eroaa evankelikaalisista malleista. On unohdettu köyhien luo menemisen eetos, ja kontekstin ymmärtäminen on heikkoa. Myös vallitseva kulttuuri näyttää olevan vastaan anglokatolista näkyä kulttuurista ja yhteiskunnasta. Heidän tulisi oppia näkemään seurakuntien istuttaminen lähetystenä. Vain yhdessä hiippakunnassa on anglokatoliseksi identifioituva lähetystyöntekijä. Anglokatolisilta puuttuu ajatus yksilön kääntymisestä, pelastuskäsityksen ja mission välinen suora linkki. He rakentavat mieluummin messuyhteisöä. Pelastuskäsitys on sidottu kirkon yhteisöön. Liberaalikatolinen identiteetti korreloi heikoimmin yhteisön rakentamisen kanssa.⁷⁵

Kaikkiaan näyttää siltä, että on vaikea saada papiksi vihittäviksi tai pioneerityöhön muita kuin evankelikaaleja. On kuitenkin myös anglokatolisia istutettuja seurakuntia. He painottavat jumalanpalveluksen tärkeyttä.⁷⁶ Tässä mallissa lähdetään liikkeelle toimivasta kirkkorakennuksesta heti aluksi. Toiset anglokatoliset painottavat kuitenkin, että ensin tulee kuunnella ja rakentaa yhteisöön suhteita ennen kokoontumisten ja jumalanpalveluselämän aloittamista. Malli osoittaa

---

⁷³ Dadswell & Ross 2013, 21.

⁷⁴ Dadswell & Ross 2013, 22.

⁷⁵ Dadswell & Ross 2013, 24.

⁷⁶ Tässä mielessä malli on analoginen suomalaiselle keskustelulle jumalanpalvelusyhteisöistä. Ks. näistä Pöyhönen 2019 ja Hannikainen 2021.

kuitenkin, että seurakuntaelämää voidaan hoitaa varsin vähäisin kustannuksin. Istutus ei tähtää erilliseksi ja itseriittoiseksi kirkoksi, vaan on työlistoja, palvelijoiden kiltoja ja niin edelleen. Kyseessä on paikallisseurakunta, jossa on kaksi keskusta. Tavoitteena on tukea paikallista, kontekstin ymmärtävää johtajuutta. Lontoossa joukko anglokatolisia pappeja koottiin Ric Thorpen johdolla yhteen pohtimaan, mitä anglokatolinen seurakuntien istuttaminen voi olla. On muistutettu, että tällöin palataan itse asiassa juurille, koska anglokatolinen liike lähti liikkeelle juuri seurakuntien istuttamisena Britanniaan ja Yhdysvaltoihin. Se piti sisällään niin missionaarista paloa kuin vastuun kantamista yhteiskunnallisista kysymyksistä.⁷⁷

Solukirkko Tas Valleyssä sai alkunsa vuonna 2003 niiden uusien kristittyjen opetuslapseuttamiseksi, jotka olivat löytäneet kristillisen uskon Alfa-kurssin kautta. Tavoitteena on täydentää paikallisseurakunnan työtä. Osa soluseurakunnan jäsenistä osallistuu molempien toimintaan. Suurin osa soluseurakunnassa uskoon tulleista kuitenkin pitää sitä ainoana seurakuntanaan. Seurakunnalla on oma alueellinen johtonsa laajemmassa tiimityössä. Soluseurakunta kokoontuu viikoittain soluryhmissä, joita yhdistävät seuraavat arvot: kaikki mukaan, opetuslapsiksi tuleminen, yhteisön rakentaminen, evankelioiminen, Jumalan kohtaaminen. Käytetään aikaa ihmisiin, jotka etsivät Jumalaa ja odotetaan Jumalan muuttavan ihmisten elämää.⁷⁸

Itsestään antamisen tärkeys seurakuntaelämässä

Suuria seurakuntia Lontoossa voidaan kiittää siitä, että ne ovat ”antaneet itsensä pois” auttaessaan muodostamaan uusia yhteisöjä uusiin paikkoihin. Takana on useimmiten ollut uskoa, riskinottoa, anteliaisuutta ja näkyä. Tuen antaminen on vapauttanut myös epäonnistumaan, tukenut halukkuutta ottaa riskejä, kokeilla. Ympäristö on antanut luvan, tukenut syvien ystävyysuhteiden kautta, luonut myötämielisyyden ilmapiiriä kokeiluihin evankeliumin asialla. Holy Trinity Brompton, St. Helene Bishopsgate ja Co-mission järjestävät vuosittaisen tapahtuman, joka vahvistaa verkostoja, luo yhteisöllisyyttä ja suhteita, muokkaa arvoja ja auttaa kunkin verkoston oman eetoksen ylläpitämisessä.⁷⁹

Kokeilukulttuuria on luotu yrittäjähenkisellä ja innovatiivisella ilmapiirillä. Riskien ottaminen ja lupa epäonnistua sallii kokeilemisen nykyisillä malleilla sekä uusien kuvittelemisen ja kehittämisen. Epäonnistuminen voi silti olla melkoinen isku osallistujille. Alkuvuosien huumen laantuminen saattaa merkitä myös seurakunnan muuttumista leppoisammaksi ja perheenomaisemmaksi yhteisöksi, johon sitoudutaan pinnistelemättä. Eräs työntekijä kuvaa aiemman seurakuntaelämän imeneen voimavarat, mutta väen vähennyttä pidot ovat parantuneet: seurakunta on osallistuvampi kuin aiemmin, kun henkilökuntaa oli enemmän. Seurakuntien istuttamisen dynamiikkaa luonnehditaan usein niin, että kyse on seikkailusta, kokeilemisesta ja epäonnistumisesta. Muuten ei uusia seurakunnan istuttamisen malleja saataisi kehitettyä.⁸⁰

---

⁷⁷ Dadswell & Ross 2013, 24–25. Vrt. <https://livingchurch.org/covenant/2020/03/05/anglo-catholic-church-planting-recovering-the-tradition/> ja <https://anglicancompass.com/real-presence-reclaiming-the-legacy-of-anglo-catholic-church-planting/>. Anglokatolista seurakuntien istuttamista on tutkinut Wallace 2021. Hän suosittelee anglokatolisten seurakuntien istuttajien verkoston perustamista ja heidän tukemistaan sekä esimerkiksi konferenssin järjestämistä, joka voisi laajentaa tietoisuutta siitä, että myös anglokatolisia seurakuntia voidaan istuttaa.

⁷⁸ Dadswell & Ross 2013, 25.

⁷⁹ Dadswell & Ross 2013, 25.

⁸⁰ Dadswell & Ross 2013, 25–26.

Johtopäätökset eri malleihin tutustumisesta: erilaisuuden rikkaus ja tarpeellisuus

On olemassa lukuisia seurakuntien istuttamisen malleja, joista keskustellaan ja joista ollaan eri mieltä. Erilaisuutta tarvitaan, jotta tulevaisuudessakin seurakuntia voitaisiin istuttaa erilaisiin ympäristöihin. Puhuttelevaa on halu kokeilla ja ottaa riskejä, ilmaistu ja osoitettu sitoutuneisuuden taso sekä aloitettu kokemusten pohdinta. Enemmän voitaisiin vielä pohtia, oppia ja jakaa kokemuksia. Tärkeää olisi, että erilaisia malleja seurakuntien istuttamiseen olisi. Evankelikaalinen lähestymistapa dominoi, joten haasteena on sen rikastaminen muilla traditioilla. Hiippakuntien tuki ja ymmärrys nähdään Englannissa elintärkeäksi. Niiden suhtautuminen istuttajiin vaihtelee tällä hetkellä varsin paljon.

4. Missiologiset lähestymistavat

Selkeän vision, mission ja rakenteen tärkeys

Vierailut istutuksille osoittivat, että istutusten johtajat kykenivät selvästi sanoittamaan kannustavan työnäyn, vision. Tapana on yleisesti viettää vuosittain myös visiosunnuntaita. Tyypillinen visio voi sisältää esimerkiksi seuraavat asiat: a) tehdä opetuslapsia, b) muuttaa yhteisöjä ja c) istuttaa seurakuntia. Toisessa esimerkkitapauksessa visio on hieman soveltavampi: juhlia Tarinaa, antautua hetkelle ja pitää päämäärä näkyvissä, mitä havainnollistettiin neljällä iskusanalla: tule, kuulu, palvele ja anna (rahaa). Taustalla on itseymmärrys verkostokirkosta, jolla on paikallinen visio. Selkeys missionaalista, lähetyshenkisestä painopisteestä vaikuttaa siihen, millä tyyllillä toimitaan ja millaiseksi toiminnan sisältö rakentuu.⁸¹

Ekklesiologia

Se miten istuttava tiimi otettiin vastaan, vaihteli eri seurakunnissa. On selvää, että esiin nousevat kysymykset liittyen erilaisiin jumalanpalvelustyyliin, erilaisiin kirkkokäsityksiin sekä tarve kompromissiin molemminpuolisesti.⁸²

Relationaalisuus ja inkarnatorisuus

Teologisesti ja missiologisen metodologian kannalta keskeisiksi termeiksi näyttävät istutuksissa muodostuvan ”relationaalisuus” ja ”inkarnatorisuus”. Inkarnatorisuus tarkoittaa järjestelmällistä paikallisen kulttuurin kuuntelua, katselua ja odottamista. Pyritään saamaan selville, mikä koskettaa ihmisiä, mikä heitä painaa ja mikä voimaannuttaa. Evankeliumi pyritään tuomaan heidän elämäntilanteeseensa sopivalla tavalla, vastaamaan ihmisten tarpeisiin ja samaistumaan paikalliseen yhteisöön Jumalan valtakunnan rakentumisen edistämiseksi. HBT-mallin monet näkivät tästä näkökulmasta ei-sensitiiviseksi ja imperialistiseksi. Siinä ei otettu huomioon paikallista jumalanpalveluskulttuuria.⁸³

---

⁸¹ Dadswell & Ross 2013, 27.

⁸² Dadswell & Ross 2013, 29.

⁸³ Dadswell & Ross 2013, 29.

Relationaalisuus merkitsee tässä yhteydessä sitä, että evankeliumin tarjolla pitäminen ja Valtakunnan rakentaminen on erottamattomasti yhteydessä ihmisiin tutustumiseen. Kyse on perusasiasta, ihmisenä ihmiselle olemisesta. Tähän liittyy tervetulleeksi toivottamisen ja vieraanvaraisuuden kulttuuri sekä kyky solmia suhteita ihmisiin, jotka tulevat kenties varsin erilaisesta taustasta ja kulttuurista. Mukaan kuuluu samoin osallistuminen paikallisyhteisön elämään kouluissa, liike-elämässä, yhteisö- ja sosiaalityön projekteissa sekä oleskeluun pubeissa, baareissa ja kahviloissa, missä paikalliset ihmiset tapaavat. Tämä oli erilainen lähestymistapa kuin puoleensa vetävyyttä hyödyntävässä mallissa: mennään sinne missä ihmiset ovat. Kaiken kaikkiaan evankeliumin julistaminen kytkeytyy ystäväksi tulemiseen, ei kontaktien rakentamiseen. Paikallisuuden periaatteen mukaan on tärkeää, että kirkko on kävelymatkan päässä. Monilla seurakuntien istuttamisen ryhmillä on kuitenkin enemmän projektiluonteinen lähestymistapa, joka on helpommin hallittavissa ja mitattavissa kuin relationaalinen lähestymistapa.⁸⁴

Monessa tapauksessa tuli esiin tarve nähdä istutettu seurakunta parantumisen ja parantamisen (*healing*) paikkana. Fokuksessa saattaa olla työ niiden parissa, joiden elämät ovat menneet syystä tai toisesta rikki – parantaminen kaduilla. Syynä voivat olla työpaineet, huumeet, avioliiton särkyminen ja niin edelleen.⁸⁵

Anglo- ja liberaalikatolisissa seurakuntien istutuksissa painotettiin läsnäoloa. Kirkon tarkoitus on Jumalan palveleminen. Lähtökohtana on jumalanpalvelusta viettävän, eukaristisen yhteisön perustaminen yhteisön sydämeen, johon ihmiset kutsutaan. Julistus saattaa olla tietylle ryhmälle suunnattua, mutta yhteisö on täyteläisesti uskonnollinen (*full fat religion*). Ajatuksena on, että on lähdeittävä tavoitteesta liikkeelle; jos lähdetään vesitetysti liikkeelle, päädytään vesitettyyn tavoitteeseen.⁸⁶

Joillekin istuttajille oli tärkeää tasapaino laadun ja laajalle joukolla suuntautuvan kutsuvuuden välillä. Erityisesti Lontoon kontekstissa koettiin tärkeäksi korkealaatuinen edustavuus eri toiminnoissa. Tämä riippuu myös seurakunnan koosta. Pienemmissä seurakunnissa ihmiset tunnetaan ja heille annetaan enemmän anteeksi. Laadun on oltava riittävä, mutta tärkeintä on relationaalisuus.⁸⁷

Jumalanpalvelusten tyyli istutuksissa riippuu niiden teologisesta traditiosta. Suurin osa niistä on karismaattis-evangelikaalisia. Erilaiset kohderyhmät voidaan ottaa huomioon esimerkiksi niin, että aamupalveluksessa noudatetaan enemmän perinteistä tyyliä ja illalla järjestetään epämuodollisempi hengellinen tilaisuus, joka puhuttelee nuoria koulutettuja ihmisiä. Monissa istutuksissa sovelletaan *Messy Church* -mallia, jonka koetaan tarjoavan saavutettavuutta, ystävyksien rakentumista ja hauskaa elämyksellisyyttä kirkkorakennuksessa. Tärkeää on tervetulleeksi toivottaminen ja vieraanvaraisuus. Alfa-kurssi on suosittu tapa johdattaa seurakunnan tai ryhmän jäsenyyteen.⁸⁸

---

⁸⁴ Dadswell & Ross 2013, 29–30.

⁸⁵ Dadswell & Ross 2013, 30.

⁸⁶ Dadswell & Ross 2013, 30.

⁸⁷ Dadswell & Ross 2013, 31.

⁸⁸ <https://www.messychurch.org.uk/>

Ryhmien merkitys

Erilaiset ja erisisältöiset ryhmät olivat tunnusomaisia istutusseurakunnissa. Johtajat uskovat, että heidän istutuksensa on tehokkaampi tavoittavuudessa, määrällisessä kasvussa, uskon syvyydessä ja yhteisön osallistumisessa, kun jokainen seurakunnan jäsen kuuluu tiettyyn ryhmään. On myös kehittyneitä järjestelmiä, joiden kautta uudet jäsenet ohjataan tiettyyn ryhmään. Ryhmillä on erilaisia nimiä ja identiteettejä; ne vaihtelevat sisäiseen rakentumiseen keskittyvistä ja harrastusryhmistä ulospäin suuntautuvaan missionaarisuuteen keskittyviin ryhmiin.⁸⁹

Alfa-kurssit ovat suosittu työväline. Ne nähdään tehokkaina, käytännöllisinä ja luotettavina. Monissa istutuksissa säännölliset Alfa-kurssit ylläpitivät evankelioimisen kulttuuria. Usein Alfa-kurssin läpikäynyt ryhmä on luontainen ryhmä myös osaksi seurakuntaistutusta. Toisissa tapauksissa kurssilaiset taas ohjataan osaksi jo olemassa olevia ryhmiä. Uusien ryhmien nopean luomisen kulttuuri edesauttaa seurakunnan yhteyteen integroitumista. On kuitenkin entistä vaikeampi saada ihmisiä Alfa-kurssille. Se ei sovi kaikkiin yhteyksiin. Kirkosta vieraantuneille se voi olla hyvä, mutta ei ihmisille, joilla ei ole mitään kirkollista taustaa ja tietämystä.⁹⁰

Ryhmässä uudet kristityt kasvavat uskossaan ja evankelioimisessa epävarmat saavat taitoja ja rohkaisua. Ryhmät auttavat opetuslapsena kasvamisessa ja uusien opetuslasten saamisen taitojen kartuttamisessa. Ryhmät kasvavat ja kuihtuvat. Iso ryhmä jaetaan, niin että toista johtaa vanha johtaja ja uusi apujohtaja ja toista uusi johtaja ja vanha apujohtaja. Kun ryhmiä on tarpeeksi paljon, nimitetään niitä hallitsemaan usein koordinaattori, joka on seurakunnan johtotiimin jäsen.⁹¹

Nuoret ja lapset painopisteenä

Useissa istutusseurakunnissa on keskitytty ja huolehditaan työstä nuorien ja lasten parissa. Sovelletaan perhe- ja lapsikeskeisyyttä esimerkiksi sunnuntain jumalanpalveluksessa, äiti-lapsiryhmässä, *Messy Church* -kokoontumisissa, iltapäiväkerhoissa, nuorisokerhoissa ja nuorisotyössä yleensä. Monissa istutuksissa oli työntekijä nuorten ja lasten parissa tehtävää työtä varten sekä vapaaehtoisia tukena. Nuorisotyössä painottuu nuorten kuuleminen, etenkin kun he usein kokevat, etteivät tule kuulluiksi muuten. Työn sisältöä suunnataan myös siltä pohjalta, mitä nuoret ilmaisevat tarvitsevansa. Tartutaan myös sellaisiin vakaviin ongelmiin kuin jengit, huumeet ja väkivalta. Annetaan tukea myös nuorten työllistymiseen. Seurakunnan vaikutuspiirissä olevat lapset ja nuoret vaikuttavat olevan idealistisempia innossaan muuttaa maailmaa kuin lapset ja nuoret yleisesti ottaen.⁹²

Johtopäätöksiä missiologisista lähestymistavoista: soveltuvuus seurakuntiin yleisesti?

Istutusseurakunnat ovat selkeitä fokukseltaan, visioltaan ja tarkoitukseltaan. Rakenne ja lähestymistapa pyritään rakentamaan tämä mielessä. Ekklesiologiset kysymykset vaikuttavat lähestymistapoihin, toimintaan, hallintoon ja johtamiseen, suunnitteluun ja jumalanpalveluselämään. Tärkeitä avainarvoja ovat: relationaalisuus, inkarnatorisuus, tervetulleeksi

---

⁸⁹ Dadswell & Ross 2013, 32.

⁹⁰ Dadswell & Ross 2013, 33–34.

⁹¹ Dadswell & Ross 2013, 34.

⁹² Dadswell & Ross 2013, 35–36.

toivottamisen tärkeys ja vieraanvaraisuus, maallikkojen osallistaminen, paikallisten ihmisten osallistaminen, vapaaehtoisuus, ryhmien tärkeys, työ nuorten ja perheiden kanssa ja pyrkimys parantavaan läsnäoloon. Voidaan kysyä, ovatko nämä arvot tunnusomaisia vain istutusseurakunnille vai ovatko ne jotakin, mitä myös tavanomaisessa seurakuntatyössä tulisi ottaa huomioon? Voi olla, että kevyemmät rakenteet, seurakuntaistutuksen uusi alkua ja luovemmat lähestymistavat sallivat paremmin radikaalin muutoksen. Tämä tarkoittaa, että nämä periaatteet voivat kukoistaa tavoilla, jotka ovat perinteisessä seurakuntatyössä vaikeaa.⁹³

5. Hiippakuntien ja muiden toimielinten rooli

Havaintojen perusteella Englannin kirkon hiippakuntien johdolla on merkittävä vaikutus sen alueella toteutettavan seurakuntien istuttamisen sujuvuuteen ja menestyksellisuuteen. Suhtautuminen myös vaihteli eri hiippakunnissa. Johtopäätösten pitävyyteen tuo kuitenkin epävarmuutta se, että Lontoon hiippakunnan viranhaltijoita on haastateltu paljon enemmän kuin muilla seuduilla. Hiippakunnan johtajuus on yhdistelmä johtajien käyttäytymistä ja välillistä vaikuttamista toimintalinjausten ja järjestelmien kautta, strategian, rakenteiden ja symbolien kautta. Näiden tulee johdonmukaisesti tukea toinen toistaan, niin että johtamisviestinnän sanoma on riittävän yksiselitteinen. Toimintalinjausten ja johtajien antamien signaalien tulee olla yhdensuuntaisia koko organisaatiossa. Toimintalinjauksia ja muita johtamisen välineitä tulee kehittää edelleen. Itse istuttamistyössä on energiaa ja intoa, mutta tulee kehittää inklusiivisempia ja yksilöiden tilanteet paremmin huomioon ottavia toimintatapoja, jos halutaan, että seuraava sukupolvi jatkaa istuttajien jalanjäljillä.⁹⁴

Lähdettäessä istuttamaan seurakuntia on syytä olla hahmotelma siitä, mistä tässä missiohankkeessa on kyse; tulee kehittää myös taloussuunnitelma. Juridiset rakenteet ja konteksti tulee nekin ottaa huomioon. Neuvottelu kaikkien asianomistajien kanssa on elintärkeää. Prosessin selkeys auttaa asioiden etenemistä eri toimijoiden näkökulmasta. Selvitettävää tosin näyttää aina olevan. Joissakin asioissa vain piispa ja arkkidiakoni voivat olla ensisijaisia toimijoita, kun vakuutetaan paikalliset ihmiset istutuksen tarpeellisuudesta tai mahdollisuuden antamisen tärkeydestä. Yleisesti ottaen hiippakunnat näyttävät tukevan hankkeita myös pitemmällä tähtäimellä ja olevan suhteellisen joustavia, vaikka eivät täysin ymmärtäisikään istutuksen toimintaa. On tärkeää löytää kulloinkin oikeanlaisia ja kenties toisiaan täydentäviä ihmisiä johtamaan istutusta, koska yrittäjähenkisyys ei aina korreloi suhdetoiminnan osaamisen kanssa. Piispojen lähetysjärjestys (*Bishops' Mission Order*, BMO) on antanut joustavaa juridista tukea istutettaville seurakunnille.⁹⁵

Useimmat istutusseurakunnat haluavat oman rakennuksen, jossa ja josta ne voivat toimia. Esimerkiksi HTB:n strategiana on istuttaa seurakunta aina kirkkoon, jonka hiippakunta omistaa. Toiset vuokraavat tiloja Englannin kirkon seurakunnilta tai muilta tunnustuskunnilta. Toiset taas ostavat, vuokraavat tai käyttävät maallisia rakennuksia.⁹⁶

---

⁹³ Dadswell & Ross 2013, 36.

⁹⁴ Dadswell & Ross 2013, 37.

⁹⁵ Dadswell & Ross 2013, 40–41. Ks. Bishops' Mission Order (BMO):

<https://www.churchofengland.org/sites/default/files/2018-07/GS%202109%20-%20Code%20of%20Practice%20on%20Mission%20Initiatives.pdf>

⁹⁶ Dadswell & Ross 2013, 42.

Vaikutukset naapuriseurakuntiin

Istutusseurakuntien vaikutukset lähellä oleviin seurakuntiin ovat olleet sekä myönteisiä että kielteisiä. Seurakunnat ovat olleet epäluuloisia istutusseurakuntia kohtaan, jotka saapuvat niiden alueelle, mutta ovat vastanneet lämpimämmin, kun on etukäteen suunniteltu, valmisteltu ja konsultoitu. Useimmiten syytettiin hiippakuntaa puutteellisesta valmistamisesta. On myös koettu epäoikeudenmukaisuutta siinä, miten eri seurakuntia kohdellaan liittyen esimerkiksi rakennuksiin ja tilavuokriin. On hyvä, että paikallisen seurakunnan ja istutuksen roolit ovat selkeät. Monet Lontoossa olevat istutusseurakunnat raportoivat väliin naapuriseurakuntiin olevan vaikeat.⁹⁷

Evangelikaalit dominoivat istutushankkeissa – eri lähestymistapojen yhteensovittamisen tarve

On selvästi havaittavissa, että taustalla oleva kristillinen traditio vaikuttaa siihen, miten seurakuntien istuttamiseen suhtaudutaan ja miten niitä istutetaan. Kuten aiemmin on todettu, evangelikaalinen traditio dominoi; muiden tulisi tutkia omaa asennettaan ja teologioitaan liittyen seurakuntien istuttamiseen. Kysymys on herkkä ja edellyttää syvempää ymmärrystä eri ekklesiologisista perinteistä ja miten niiden pohjalta voitaisiin suhtautua rakentavasti seurakuntien istuttamiseen. Koulutuksen kautta suhtautumistapa kirkon missionaarisuuteen ja seurakuntien istuttamiseen näyttäisi kuitenkin olevan muuttumassa nuoren sukupolven joukossa. Tarvitaan nöyryyttä ja muiden kuuntelemista. Pahimmillaan eri traditiot synnyttävät mustasukkaisuutta, keskinäistä kilpailua ja heimokuntaisuutta. Parhaimmillaan eri lähestymistavat ovat lomittuneet toisiinsa. Hiippakuntien tuki voi tässä auttaa paljon.⁹⁸

Johtajuus

Seurakuntien istuttamisessa näyttäisi olevan yleinen havainto, että vihkimysvirassa olevien johtajuuden laatu korreloi istutusseurakuntien kasvun kanssa. Tärkeää on erityisesti kokeilukulttuuria edistävä johtajuus. Rekrytoinnissa ja koulutuksessa pidetään tärkeänä profiililtaan seurakuntien istuttamisen pioneerityöhön soveltuvien henkilöiden tunnistamista. Useat istutusten johtajat ovat hyviä tukiessaan yrittämistä ja kokeilemista, mutta pastoraalisessa johtamisessa on puutteita. Näitä ulottuvuuksia tulee tasapainottaa. Näyttää siltä, että esimerkiksi seitsemän vuoden periodin jälkeen tarvitaan erilaista johtajuutta. Haasteena joissakin istutuksissa on se, että ne eivät hyväksy naisten johtajuutta teologisista syistä.⁹⁹

Yksi istutuksen johtajalta edellytettävä ominaisuus on kyky tunnistaa, ravita, kouluttaa ja kaitsea muita johtajia. Tähän liittyy organisointikyky ja siihen liittyvien järjestelmien hyväksikäytön taito etenkin suuremmissa istutuksissa. Vapaaehtoistoiminnan varassa toimiminen merkitsee, että palkatun henkilökunnan tulee tietoisesti pyrkiä siihen, että toiminta hoituu vapaaehtoisvoimin silloin kun mahdollista. Tämän toteutumisen arviointiin ja pohdintaan tulee käyttää aikaa riittävästi. On muistettava huolehtia myös vapaaehtoisten jaksamisesta. Joissakin istutuksissa juuri maallikkojohtajien tunnistaminen ja tukeminen on ollut avaintekijä heidän menestykselleen yhteisön rakentajina.¹⁰⁰

⁹⁷ Dadswell & Ross 2013, 42–43.

⁹⁸ Dadswell & Ross 2013, 43–44.

⁹⁹ Dadswell & Ross 2013, 47.

¹⁰⁰ Dadswell & Ross 2013, 48–50.

Talous ja kestävä kehitys – ”kallis ja halpa kirkko”

Esimerkiksi Lontoon hiippakunnassa odotetaan istutusseurakuntien olevan taloudellisesti itsenäisiä joko välittömästi tai kolmesta viiteen vuoden kuluessa. Joskus kuitenkin istutuksen katsotaan olevan niin tärkeä, että rahoitusta jatketaan useita vuosia. Perusratkaisujen välisiä eroja tyypitellään HTB-tyyppisen ”kalliin kirkon” mallin ja ”halpa kirkko” -tyyppisen talousmallin välillä. ’Halvassa kirkossa’ lähdetään usein liikkeelle pienestä joukosta ihmisiä, jotka siirtyvät alueelle kuuntelemaan ja rakentamaan yhteyksiä. Aletaan pienestä ja kasvetaan hitaasti ja asteittain. Tätä pidetään aitona yhteisölähtöisenä missiona. Joillakin alueilla on vain vähän ihmisiä ja taloudellisia voimavaroja, niin että tämä lähestymistapa on ainut mahdollinen. Lisäksi joillakin alueilla seurakuntaistutukset eivät koskaan tule olemaan omavaraisia, mikä tunnustetaan realiteetiksi.¹⁰¹

Yleinen istuttamisen tapa on perustaa seurakunta kirkkorakennukseen, jossa on iso ja kulttuurihistoriallisesti arvokas kirkko, mutta pieni seurakunta. Tällöin on voitu saada rahaa rakennuksen ylläpitämiseen valtiolta. Monissa istutuksissa seurakunnan hyväksi antamisesta puhutaan harvoin. Ei esimerkiksi haluta vaikuttaa hyökkäviltä suhteessa kodittomiin ja köyhiin ihmisiin ahdistelemalla heitä tällä seikalla. Joissakin seurakunnissa, joissa jäsenillä on varaa antaa rahaa, on myös kehittynyt lahjoittamisen kulttuuria. Monet nuoret aikuiset, 20–30-vuotiaat, kuitenkin vierastavat sitoutumisen kulttuuria ja siihen liittyvää taloudellista panostamista. Yleinen tapa on pitää vuodessa pari ”lahjapäivää” eikä kerätä kolehtia jumalanpalveluksissa. Useissa istutuksissa on muutamia sitoutuneita suurehkoja lahjoittajia, jotka antavat useita satoja puntia kuukaudessa, mutta merkittävien tukijoiden harvalukuisuus tekee taloudesta myös haavoittuvaista.¹⁰²

Kaikkiaan seurakuntien istuttajat ovat yritteliäitä, luovia ja tehokkaita kerätessään rahaa seurakunnalle. Yleisesti ottaen he pystyvät kehittämään antamisen kulttuuria seurakunnissaan sekä vetämään puoleensa ihmisiä, jotka pystyvät lahjoittamaan suuriakin summia. He pystyvät myös rohkaisemaan lahjoituksia muista lähteistä. Monia kirkkorakennuksia on peruskorjattu ja modernisoitu. Tämä on suuresti hyödyttänyt myös hiippakuntia. Istutusseurakuntien ja muiden seurakuntien rahoituksen jakautumisessa koettiin kuitenkin epäoikeudenmukaisuutta. Hiippakuntien tulee tarpeen vaatiessa panostaa resurssien oikeudenmukaiseen ja tehokkaaseen jakautumiseen sekä kumppanuuksien edistämiseen rikkaampien ja köyhempien seurakuntien välillä. Monet seurakuntien istuttamisen mallit ovat liian kalliita tietyissä ympäristöissä.¹⁰³

Yhteisön osallistuminen

Seurakuntaistutukset osallistuivat yleisesti ottaen paikallisten yhteisöjen elämään rakentamalla yhteyksiä tai lievittämällä kärsimystä osana Kristuksen valtakunnan rakentamista tai ihmisten johdattamiseksi Kristuksen luo tai molempia. Yhteistyö oli osa ulospäin suuntautuneisuutta. Osa istutuksista otti hoitaakseen perinteisiä paikallisseurakunnan tehtäviä liittyen esimerkiksi kirkkovuoden eri juhlien yhteisölliseen viettoon.¹⁰⁴

¹⁰¹ Dadswell & Ross 2013, 53.

¹⁰² Dadswell & Ross 2013, 55–56.

¹⁰³ Dadswell & Ross 2013, 58.

¹⁰⁴ Dadswell & Ross 2013, 59–60.

Kasvun käsitteen ulottuvuudet ja ongelmat

Seurakuntaistutukset tuovat tutkimuksen mukaan selvästi numeerista kasvua. Voidaan sanoa, että varhaisseurakunta kasvoi istuttamalla seurakuntia. Seurakuntien istuttaminen liittyy suoraan kastekäskyyn, evankelioimiseen ja opetuslapseuteen. Tutkimus viittaa MSC-raporttiin: ...parhaimmillaan seurakuntien istuttaminen tuottaa kirkkoja, joiden ytimessä on valtakunta, täyttävät anglikaanista kutsumusta, vahvistavat anglikaanista moninaisuutta, jatkavat anglikaanista historiaa ja löytävät uudelleen unohtuneen ulottuvuuden – että kirkolla on jumalainen tehtäväksianto tuottaa itsensä uudelleen.¹⁰⁵

Kuitenkin istutukset eivät yleisesti ottaen kyenneet antamaan tarkkaa lukua siitä, kuinka monta käännyttäistä he olivat saaneet joukkoonsa. On hankala tehdä erottelua niiden välillä, jotka ovat vieraantuneet kirkosta (*de-churched*) ja niiden välillä, joilla ei ole kirkkoa ollenkaan (*un-churched*). Numerot voivat olla ongelmallisia ajatellen niin niiden tulkintaa kuin niiden luomaa odotusten painetta kasvavista luvuista. Silti seurakuntaistutukset olivat kautta linjan sitä mieltä, että numeerinen kasvu ei ole vain toivottavaa vaan myös mahdollista. Seurakunnan kasvu voi olla nopeaa, mutta yhteisön muutos, transformoituminen, on hitaampaa. Muuan istutusseurakunta totesi, että iloisen ja hauskan toimintakulttuurin luominen on edesauttanut ilosanoman esillä pitämistä ja seurakunnan kasvua.¹⁰⁶

Seurakuntaistutukset näkivät istutuksen missiona olevan istuttaa vuorostaan uusia seurakuntia. Se estää itsetyytyväisen laakereilla lepäämisen. Nähtiin myös, että istutusjoukon lähettäminen uuden istutuksen pariin mahdollistaa osaltaan lähettävän seurakunnan kasvun edelleen. Se korvaa lähetetyt jäsenensä uusilla jäsenillä. Esimerkiksi tunnettu anglikaanipappi, Alfa-kurssipioneeri Nicky Gumbel, pitää seurakuntien istuttamista ehdottomasti tehokkaimpana seurakunnan kasvun muotona. Kaikessa mitä HTB tekee, on keskeistä se, miten tavoitetaan ihmisiä kirkon ulkopuolella, ja että halutaan rohkaista kasvun siirtämistä uusiin seurakuntiin. Jatkuva istuttaminen ja jäsenten korvaaminen uusilla ei kuitenkaan ole ongelmatonta, ja se vaatii jatkuvaa monitorointia ja suunnittelua. Voidaan menettää tehokkainta joukkoa muualle; jäljelle jääneet jäävät paineiden keskelle. Pidetään myös ongelmana, että ei saavuteta niin paljon uusia kristittyjä kuin kirkosta vieraantuneita. Voidaan myös kiertää seurakunnasta toiseen. Tärkeää on myös se, että vanhat istutukset reagoivat ulkoisiin ja sisäisiin muutoksiin kontekstissaan. Seurakuntaistutuksen tai lähetysyhteisön elinkaari on seitsemisen vuotta, minkä jälkeen alkaa kutistuminen. Tulee haastavaksi löytää tuore visio seurakunnalle.¹⁰⁷

Monessa istutuksessa oltiin vastahakoisia mittaamaan kasvua numeroin. Halutaan yhdistää määrällisiä ja laadullisia arviointikeinoja. Käytetään myös esimerkiksi ihmisten selviytymistarinoita mittarina. Tärkeänä pidetään kristittynä kasvamista. Sitä voidaan arvioida esimerkiksi istutusten

---

¹⁰⁵ Dadswell & Ross 2013, 63.

¹⁰⁶ Dadswell & Ross 2013, 63–64.

¹⁰⁷ Dadswell & Ross 2013, 64–65. Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa ei ole käytetty ilmausta "seurakuntien istuttaminen" vaan on puhuttu "jumalanpalvelusyhteisöistä" tai "yhteisöistä" kirkon sisällä. Näistä kirjoittaa esimerkiksi Pöyhönen 2019. Hän käyttää seurakuntien istuttamisen varsin suorana vastineena ilmaisua "yhteisöjä istuttava yhteisö". Hän tuo myös esiin, että jos seurakunta on kovin pieni, ei ole mielekästä perustaa uutta yhteisöä vaan koettaa kehittää olemassa olevaa jumalanpalveluselämää yhteisöllisemmäksi (Pöyhönen 2019, 226–227; 311–314). Uuden sukupolven yhteisöt -teemasta on Suomessa väitellyt Hannikainen 2021.

perusarvojen valossa: kaikki ovat mukana, tullaan opetuslapsiksi, luodaan yhteisöä, evankelioidaan, kohdataan Jumala. Istutuksissa, joissa painopiste on sosiaalisessa muutoksessa, ennaltaehkäisevän työn menestyksen aikajana saattaa olla 15–25 vuotta. Menestys toteutuu paikallisten vastuunkannosta seurakunnista sekä erilaisten projektien kautta.¹⁰⁸

Tutkimuksen johtopäätökset

Keskeinen tulos on, että seurakunnan kasvu on yhteydessä seurakuntien istuttamiseen ja että seurakuntien kasvu on mahdollista. Monet organisaatioon liittyvät ja teologiset kysymykset kaipaavat lisäselvitystä. Tarvittaisiin pitkittäistutkimusta siitä, mistä uudet jäsenet tulevat. Onko kyse vain numeroista vai syvemmästä opetuslapseudesta ja vaikutuksesta paikalliseen tai verkostoyhteisöön? Yksi keskeinen kysymys on, mitkä ovat kasvun edellytykset? Onko kyse ihmisten siirtymisestä toiseen seurakuntaan, kirkosta vieraantuneiden tavoittamisesta vai niiden saamisesta mukaan, jotka eivät koskaan ole olleet kirkon jäseniä? Onko kaikki kasvu hyvää ja miten arvioimme sitä? Onko siinä kyse vain oikeista tekniikoista, lähestymistavoista ja ihmisistä? Onko pohdittu, missä määrin heijastetaan modernin kapitalismin ajatusta loputtomasta kasvusta? Jeesuksen kylväjävertaus esimerkiksi viittaa siihen, että kasvu on riippuvaista maaperästä. Osa istuttajista painottaakin, että kasvu voi olla aaltoliikettä ja että uskollinen läsnäolo on tärkeää ja että hauraus kuuluu asiaan.¹⁰⁹

Kristikunnan historia osoittaa, että kirkon ja kristikunnan kasvu ei ole lineaarista vaan sarjamaista, ketjuuntuvaa paikasta toiseen. Haavoittuvuus kuuluu uskon luonteeseen. Risti muistuttaa siitä. Oliivipuun oksastetut oksat voidaan poistaa. Myös Jeesuksen opetukseen valtakunnan ja sen kasvun luonteesta kuuluu keskeisesti sen salattu luonne. Kasvu voi olla odottamatonta, ja sen kypsyminen saattaa kestää kauan. Tarvitaan suurempaa nöyryyttä kasvun mittaamisessa sekä siinä, onko siinä kyse kasvusta vai taantumisesta. Silti ei pidä antaa periksi ja ajautua fatalismiin ja tappiomielialan valtaan.¹¹⁰

Tutkimus on osoittanut, että on koko joukko malleja ja lähestymistapoja seurakuntien istuttamiseen. Kontekstin kanssa olisi kuitenkin voitu olla enemmänkin vuorovaikutuksessa. Kuinka istuttajat kuuntelevat ja oppivat kontekstista? Esimerkiksi Afrikan lähetystyöstä on saatu oppi, jonka mukaan keskeistä ei lopulta ollut se, mitä lähetystyöntekijät sanoivat vaan se, miten afrikkalaiset kristityt ottivat vastaan ja sovelsivat Kristus-sanomaa tavoin, jotka olivat heille ymmärrettäviä ja mielekkäitä ja jotka voitiin tuoda vuorovaikutukseen afrikkalaisten maailmankaikkeuden henkisten karttojen kanssa. Osaammeko siis olla kontekstuaalisia, niin että istutetut seurakunnat voivat kukoistaa kulloisessakin maaperässä käyttäen paikallisia hengellisiä karttoja? Kristillinen lähetystyö edellyttää nöyrää kuuntelua ja vastavuoroisuutta ja edellyttää pitkäkestoista prosessia. Istutukset olivat tietoisia tästä tai hiljalleen tulemassa tietoisiksi siitä.¹¹¹

Monia istutusseurakuntien menetelmiä voidaan soveltaa ja sovelletaan myös paikallisseurakunnissa: hyvä tervetulojärjestelmä, yrittäjähenkinen osallistuminen, lisähenkilökunta, realistiset

---

¹⁰⁸ Dadswell & Ross 2013, 67.

¹⁰⁹ Dadswell & Ross 2013, 69.

¹¹⁰ Dadswell & Ross 2013, 69.

¹¹¹ Dadswell & Ross 2013, 69–70.

lähestymistavat antamiseen, pienryhmien käyttö, soveltuva jumalanpalvelus/liturgia, hyvä suhteiden rakentaminen, yhteisön osallistuminen.¹¹²

Tapaamispaikat ja -tilat ovat tärkeitä istutustoiminnassa. Useimmat seurakunnat olivat ottaneet tämän missionaarisen lähestymistapansa näkökulmasta huomioon. Mallit ja lähestymistavat vaihtelevat riippuen kontekstista, rahoituksesta, teologiasta ja seurakunnallisesta perinteestä. Toiset lähestymistavat ovat enemmän ylhäältä alas, kalliita ja yhtenäisiä, toiset alhaalta ylös, edullisia ja epäyhtenäisiä. Jotkut ovat missionaalisen ulospäin suuntautuneita, toiset enemmän puoleensavetävyyteen luottavia. Yleisesti istutuksilla on selkeä tähtäyspiste ja näky ja siitä nouseva lähestymistapa. Kaikilla näille on lähestymistavasta huolimatta yhteisiä piirteitä: relationaalisuus, inkarnatorisuus, tervetulleeksi toivottamisen ja vieraanvaraisuuden tärkeys, maallikkojen mukanaolo, paikallisten ihmisten ottaminen mukaan, vapaaehtoisuus, ryhmien tärkeys, työ nuorten ja perheiden parissa, pyrkimys parantavaan läsnäoloon.¹¹³

Luovuus on tärkeää etsittäessä sopivia muotoja. Joustavuutta, vaihtelua, innovatiivisuutta ja luovuutta tarvitaan kaikkia erilaisten kontekstien tavoittamiseksi. Maailman kivuissa tarvitaan tervetulleeksi toivottamisen ja halaamisen missiologiaa. Istuttajat ovat myös usein lahjakkaita hankkimaan varoja ja huolehtimaan taloudellisesti kestävästä kehityksestä. Raha on kuitenkin vasta toisella sijalla, kun kasvua odotetaan Pyhäältä Hengeltä. Projekteja voidaan hylätä varojen puutteen, mutta ei Hengen lahjojen puutteen vuoksi. Hiippakuntien tuki ja osallistuminen on monessa mielessä tärkeää. Tarvitaan luvan antamista ja rohkaisemista. Myös istuttajien tulee nähdä hyvät suhteet kirkon rakenteisiin tukena missiolle, ei sen estäjänä.¹¹⁴ Tutkimuksen ilmestyessä ei piispoilla ollut vielä asiassa määriteltyä toimintalinjaa. Sittemmin Englannin kirkon piispat ovat antaneet tästä yhteisen ohjeistuksen 2018.¹¹⁵ Siihen palataan luvussa hieman myöhemmin.

Raportti toteaa kehittämisalueeksi myös yhteisön osallistumisen teologian läpiajattelun ja kehittämisen. Miten se suhtautuu kirkkona olemiseen ja sen perusteisiin? Onko kyseessä keino päämäärään vai päämäärä itsessään? Paljon oli vielä toisten puolesta tekemistä projektimaisesti. Tulisi olla tarkempi käsitys yhteisön osallistumisesta ja siitä, miksi on tärkeätä, että kristityt osallistuvat yhteisöissään kokonaisvaltaisesti.¹¹⁶ Tässä voi selvästi olla etua myös kommuunio-ekkesiologisen pohdinnan syventämisestä ja konkretisoinnista.

Kokeilut ja jo saavutettu kokemus ja tieto seurakuntien istuttamisesta ja tuoreiden ilmaisujen etsimisestä kirkollisessa elämässä olivat taustalla, kun Holy Trinity Bromptonin yhteydessä vaikuttaneesta Justin Welbystä tuli Canterburyn arkkipiispa vuonna 2013. Vuosikymmenten saatossa jo karttuneesta osaamisesta ja etenkin Lontoon alueen kirkollisen elämän havaittavasta elpymisestä huolimatta anglikaanisen kirkon ja yleensä kristillisten kirkkojen jäsenmäärät sekä mittarein osoitettavissa oleva kristillisuus olivat Englannissa yleisesti ottaen edelleen laskusuunnassa. Megatrendejä ei voitu horjuttaa, vaikka myös seurakuntien kasvu oli osoitettu mahdolliseksi – niin määrällisesti kuin laadullisesti. Aktiivisten jäsenten ja esimerkiksi jumalanpalveluksiin osallistuvien määrän yleinen lasku merkitsi myös taloudellista haastetta.

---

¹¹² Dadswell & Ross 2013, 70.

¹¹³ Dadswell & Ross 2013, 70.

¹¹⁴ Dadswell & Ross 2013, 71.

¹¹⁵ https://www.churchofengland.org/sites/default/files/2018-06/CHURCH%20PLANTING%20AND%20THE%20MISSION%20OF%20THE%20CHURCH%20-%20June%202018_0.pdf

¹¹⁶ Dadswell & Ross 2013, 71.

Raskaita rakenteita tuli keventää, hengellistä elämää ja yhteisöllisyyttä vahvistaa sekä voimavaroja keskittää kirkon elämää uudistavaan ja tukevaan toimintaan. Yritysmaailmassa menestyksellisesti vaikuttanut arkkipiispa Welby on soveltanut kirkon piirissä sieltä saamiaan oppeja, mikä on myös herättänyt kritiikkiä ohuesta teologiasta ja papiston ylikuormittamisesta. Osoituksena arkkipiispan ja kirkon johdon halusta jatkaa uudistusten tiellä julkistettiin vuonna 2015 ohjelma *Renewal and Reform*.

6. Uudistus ja reformi-ohjelma (Renewal and Reform 2015) ja kertomus toivosta

Englannin kirkon kotisivulla kuvataan Renewal and Reform -ohjelmaa näin: ”Renewal & Reform on kunnianhimoinen työohjelma, joka etsii toivon narratiivia Englannin kirkolle 2000-luvulla. Sen juuret ovat raamatullisessa toivossa ja ymmärryksessä Kristuksen kutsusta meille rukoilla, että sadonkorjuun Herra lähettää työntekijöitä sadonkorjuuseen.” Tavoitteena on tulla ”kasvavaksi kirkoksi kaikkia ihmisiä ja kaikkia paikkoja varten”. Hanke jakautuu kirkon kotisivujen mukaan seuraaviin osa-alueisiin: 1) digitalisaation hyödyntäminen kirkon työssä, 2) seurakunnallisen elämän tukeminen tuetun asumisen alueilla, 3) lähetyksen ja kasvun rahoittaminen, 4) kutsumusten kasvu eli sellaisen kulttuurin kasvattaminen, jossa jokaisen kirkon jäsenen kutsumus voidaan tunnistaa, sitä ruokkia ja iloita siitä, niin että koko kirkko voi kasvaa ja kukoistaa, 5) johtajien ja strategisen osaamisen kehittäminen, 6) hiippakuntien arviointiprosessit, 7) Jumalan kansan jäsenten vapauttaminen, niin että he voivat elää luottavaisesti kristittynä arkena ja pyhänä, 8) lainsäädännön ja hallinnon yksinkertaistaminen, 9) uskossa kasvamisen tukeminen kaikissa ikäluokissa.¹¹⁷

Arkkipiispojen evästys: mitä merkitsee olla missionaaristen opetuslasten yhteisö?

Canterburyn arkkipiispan ja silloisen Yorkin arkkipiispan John Sentamun esitellessä ohjelmaa Englannin kirkon kirkolliskokoukselle he lähtivät liikkeelle Jeesuksen opetuslapsilleen antamasta perustehtävästä julistaa evankeliumia tuoreesti kaikille sukupolville. Hänen oppilaidensa tulee olla uskollisia saadulle Kristus-uskalle ja avoimia Pyhän Hengen työlle, joka uudistaa ja reformoi seuraajien joukon, jotta se voi toteuttaa tehtävänsä. Edessä oleva hengellinen haaste on sekä henkilökohtainen että institutionaalinen. Taustalla olivat raportit johtajien tukemisesta kirkossa, pappiskoulutuksesta, resurssien suuntaamisesta ja yksinkertaistamisen tarpeesta. Suurempi konteksti, johon arkkipiispat kytkivät kysymyksenasettelun, oli näky siitä, mitä kirkolle ja sen jäsenille merkitsee missionaaristen opetuslasten yhteisönä eläminen. Tällöin tulee ottaa huomioon myös meneillään olevat pyrkimykset määrälliseen ja hengelliseen kasvuun, yhteiseen hyvään ja kirkon viran uudelleen ymmärtämiseen.¹¹⁸

Piispojen lausunto seurakuntien istuttamisesta ja missiosta

Uudistusohjelman toteutusvaiheessa Englannin kirkon piispat antoivat kirkolliskokoukselle lausunnon seurakuntien istuttamisesta ja kirkon missiosta vuonna 2018. Sen on tarkoitus antaa hiippakuntien, rovastikuntien ja seurakuntien käyttöön sovellettavaksi muutamia periaatteita seurakuntien istuttamisen toteuttamisesta ja uusien seurakuntien kehittämisestä osana kirkon

¹¹⁷ <https://www.churchofengland.org/about/renewal-reform>.

¹¹⁸ <https://www.churchofengland.org/sites/default/files/2017-11/gs%201976%20-%20a%20note%20from%20the%20archbishops%20giving%20an%20overview%20of%20the%20task%20groups.pdf>.

missiota. Piispat keskittyvät pääperiaatteisiin ja viittaavat lisämateriaalina muun muassa Centre for Church Planting and Growth -tutkimuslaitoksen tarjoamiin resursseihin (<https://www.centreforchurchplanting.org/>).¹¹⁹

Lausunto toteaa Nikean uskontunnustuksen mukaiseen kirkon trinitaaris-kristologiseen uskoon perustuvan apostolisuuden tulevan näkyväksi, kun kirkko osallistuu apostoliseen missioon. Seurakuntien istuttaminen on yksi niistä tavoista, joilla Englannin kirkko osallistuu apostoliseen missioon julistamalla evankeliumia ja vetämällä sen vastaanottavia uskovia ”opetuslapsuuden seikkailuun”. Seurakuntien istuttaminen on täydentävä mission tapa, joka ei kumoa edellä mainittuja lähetyksen viiden tunnusmerkin mukaisia toimintatapoja. Piispat haluavat tukea sekä perinteisiä toimintatapoja että uudempia toimintamalleja kuten seurakuntien istuttaminen ja *Fresh expressions*. Seurakuntien istuttaminen käsittää sekin sarjan skaalan eri kohtiin asettuvia toimintamalleja täysin uusien seurakuntien perustamisesta vanhojen seurakuntien uudelleen elävöittämiseen. Kokonaisuuden toimivuus edellyttää piispoilta kokonaisjohtajuutta kirkon mission eri muodoista.¹²⁰

Piispat näkevät seurakuntien istuttamisen osoittautuneen jo varsin pitkän kokemuksen perusteella toimivaksi tavaksi ilmentää kirkon apostolisuutta ja katolisuutta, niin että evankeliumista voidaan todistaa kokonaan uusissa paikoissa, ja entisissäkin voidaan saada mukaan uusia ihmisiä. Piispat näkevät Englannin kirkon parokiaalisen järjestelmän olleen jo historiallisesti tarkasteltuna avoin kontekstuaalisille muodoille. Nykyisin he näkevät piispojen lähetysjärjestyksen (*Bishops' Mission Order*), seurakuntien elävöittämisen ja seurakuntien istuttamisen toteuttavan osaltaan tätä järjestelmää tänään.¹²¹

Piispat näkevät seurakuntien istuttamisen tarkoittavan kokonaan uusien kirkollisten yhteisöjen syntyä, kirkon tuoreita ilmaisuja tai uusia seurakuntia jo olemassa olevien seurakuntien sisällä. He antavat tukensa kaikille näille eri muodoille osoituksena kirkon apostolisen mission toteuttamisesta. Näiden hankkeiden omistajuus ei piispojen mukaan kuulu millekään yhdelle ryhmälle, vaan on hyvä, että kirkon kaikki perinteet ovat siinä edustettuina ja mukana. Lausuma näyttää viittaavan etenkin evankelikaalien ja anglokatolisten välisiin jännitteisiin tässä. Piispat haluavat uusien seurakuntaelämän muotojen olevan mukana myös kirkon rakenteissa, mukaan lukien hiippakunnat. Hiippakuntien piispat ja hiippakuntien rakenteet etsivät tilaisuuksia osallistua lähetykseen ja evankelioimiseen tukemalla näitä uusia seurakunnallisen elämän muotoja.¹²²

Piispat pitävät toivottavana, että vähitellen työskentely seurakuntien istuttamisen kanssa on osa papin normaalia työtä ja että se otetaan huomioon myös koulutuksessa. Erityyppisten seurakuntien tulisi löytää tapoja rakentavasti tukea toisiaan. Kokemus on osoittanut, että ne seurakunnat pärjäävät paremmin, joita tuetaan. Joskus uuden luominen merkitsee myös vanhojen rakenteiden purkamista tai muuttamista ja siihen liittyvän kivun ja uhrauksen läpikäymistä. Vanhojen kirkkojen avaaminen uudelleen voi olla rohkaiseva elämän merkki, mutta uusien yhteisöjen on syytä ottaa huomioon lähetyksen viisi tuntomerkkiä, niin että voidaan nähdä uuden yhteisön jatkavan Englannin kirkon

---

¹¹⁹ Church Planting and the Mission of the Church. A Statement by the House of Bishops (CPMC 2018), 1.

¹²⁰ CPMC, artiklat 1–4.

¹²¹ CPMC, artiklat 5–7.

¹²² CPMC, art. 8–12.

historiallista missiota tuossa paikassa. Tällöin alueen ihmistenkin on helpompi sopeutua muutokseen.¹²³

Piispat tähdentävät, että istutetulla seurakunnalla tulee olla selkeä missionaarinen tavoite ja on työskenneltävä suunnitelmallisesti sen eteen. Piispan johtajuutta tarvitaan suunnittelussa. Uuteen istutukseen osallistuvien tulee suhtautua kunnioittavasti olemassa oleviin paikallisen seurakunnan perinteisiin. Istutusseurakuntien tulee myös toisiaan konsultoiden ottaa oppia onnistumisista ja epäonnistumisista. Istutusten naapurissa olevien seurakuntien tulee oppia istutuksista osana oman missionsa elävöittämistä. Tulisi myös etsiä tilaisuuksia luovaan yhteistyöhön yhteisessä missiossa, etenkin rikkaampien ja köyhempien seurakuntien kesken. Lopuksi piispat korostavat, että seurakuntien istuttamisen liike tulee myös tulevaisuudessa muuttumaan, kun etsitään tapoja vastata Hengen toimintaan.¹²⁴

Myös kirkolliskokous esitti oman arvionsa *Mission-Shaped Church* -asiakirjasta ja *Fresh expressions* -liikkeestä vuonna 2019.

Englannin kirkon kirkolliskokouksen arvio *Mission-Shaped Church*-asiakirjasta ja *Fresh Expressions*-liikkeestä

Kirkolliskokouksen mukaan vuodesta 2004 lähtien tähän päivään asti *Fresh expressions* -liikkeen ja pioneerityön kasvu on ollut ”ilmiömäistä” ja johtanut ”valtavan vaikutusvaltaiseen missionaariseen liikkeeseen”. Kyse ei ole vain tuhansista uusista seurakunnista, jotka on perustettu. Vaikutus on ulottunut Englannin kirkon lähetyskäytäntöihin, ekklesiologiaan, teologiaan, johtajuuteen, resursseihin ja rakenteisiin. Nyt kaksi uutta vaihetta on käynnistymässä. Ensinnäkin strategisen investointijohtokunnan (*Strategic Investment Board*) tarjoama rahoitus keskittyy tuoreiden kirkollisten ilmaisujen aikaansaamiseen ainakin kymmenessä hiippakunnassa viiden vuoden aikana. Toisekseen esitys kirkolliskokoukselle vakuuttaa sitoutuneisuutta lisätä mittavasti maallikkojen ja virkaan vihittyjen evankelioimisen pioneerien määrää, jotta missionaarisen liikkeen johtamiskapasiteetti turvataan, jotta se voi edistää kasvua ja uusien tuoreiden kirkollisten ilmausten sekä istutusseurakuntien syntyä. Jokaista seurakuntaa ja hiippakuntaa rohkaistaan osallistumaan tähän liikkeeseen.¹²⁵

MSC-raportin todettiin tarjonnan 15 vuotta sitten ilmestyessään ”teologisen ja metodologisen viitekehyksen, joka auttoi kirkkoa ymmärtämään, mitä Jumala tekee”. Monet raportin 18 suosituksesta ovat nyt osa kirkon käytäntöä. Kirkolliskokoukselle painotetaan myös, että kehitystyössä oli aina kyse sekä tuoreista kirkollisista ilmauksista (FX) että seurakuntien istuttamisesta ja että näitä ei tulisi asettaa vastakkain. Esimerkiksi Oxfordin hiippakunnassa on kunnianhimoinen hanke kasvattaa 750 uutta seurakuntaa vuoteen 2030 mennessä. Tällöin on kyse sekä tuoreista ilmaisuista, istutetuista seurakunnista että lähetysyhteisöistä. Tuoreiden ilmaisujen kasvutarina tulee hyvin esiin *Encountering the Day of Small Things* -raportista (2017).¹²⁶

---

¹²³ CPMC, art. 13-18.

¹²⁴ CPMC, 5-6.

¹²⁵ MSCFE, 1.

¹²⁶ MSCFE, 1-2. Fx-raportti: <https://churcharmy.org/wp-content/uploads/2021/04/encounteringthedayofsmallthings-web.pdf> (luettu 30.5.2023).

FX-liikkeellä on ollut eri suuntiin meneviä vaikutuksia. Johtajuus on muuttunut, kun naisten ja maallikkojen osuus on vahvistunut liikkeen parissa tuntuvasti ja vaikuttanut koko kirkkoon. On käynyt yhä selvemmäksi, että yhden koon kirkko ei sovi kaikille. Monimuotoistuminen on lisännyt osallistumisen mahdollisuuksia koko kirkossa. On myös havaittu, että rakenteita tulee muuttaa, jotta missionaarisuus toteutuu tehokkaammin. Piispojen lähetysohjeet (BMO) oli vastaus MSC-raporttiin ja tuki järjestynyttä rakenteiden joustavoittamista lähetyksen näkökulman edistämiseksi. Uusia resursseja on kyetty vapauttamaan missioon keskitetysti strategisen investointisäätiön (*Strategic Investment Fund*) avulla.¹²⁷

Pioneerityötä (*Pioneer ministry*) tuoreiden ilmausten ja seurakuntien istuttamisen kanssa erityisen mandaatin pohjalta tekevien määrä pyritään kaksinkertaistamaan 6000 henkilöön vuoteen 2027 mennessä. Tällöin on kyse sekä virkaan vihityistä että maallikoista. Työtä on tarkoitus jatkaa tämän tehtävän erityispiirteiden ja koulutuksen vahvistamiseksi, niin että siihen tarvittava lahja pääsisi entistä paremmin esiin. Pioneeriksi identifioitavat henkilöt, joilla on kyky tehdä asioita mahdolliseksi toisille, kasvattaa tiimejä ja osallistua käytännön työhön. Koulutusta kirkon kontekstuaalisten muotojen toteuttamiseen ja pioneerityöhön on määrä vahvistaa.¹²⁸

Uusien kirkollisten muotojen vakiinnuttaminen Englannin kirkon työkuulttuuriin vaatii sekin vielä työtä. Maallikkojohtajat toimivat usein vapaaehtois pohjalta ja papit muiden tehtävien ohella uuden seurakuntayhteisön kehittämisessä. Istutuksen tai ilmaisun kehitys voi näin ollen voimavarojen puutteessa tyssätä tai taantua. Tarvitaankin kirkolliskokoukselle annetun esityksen mukaan sekä hiippakunnallista että ruohonjuuritason tukea strategiseen johtamiseen sekä parhaiden käytäntöjen toteuttamista muista liikkeistä, mikä lisää kestäkykyä ja lisää tuoreiden ilmaisujen sekä uusien opetuslasten määrää. Tulee myös vapauttaa nykyisiä johtajia valmentamaan tulevia johtajia. Vaikeammin saavutettavien alueiden saavuttamiseksi tarvittaisiin tukea kasvua edistäville johtotiimeille, jotka tekevät yhteistyötä uudistuneiden hiippakunnallisten rakenteiden kanssa.¹²⁹

Johtopäätökset

Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta on tehty monta opintomatkaa Englannin kirkkoon, ja mukana on tuotu käytännöllisiä ideoita. Lisäksi Tampereen hiippakunnalla on jo yli viidentoista vuoden ajan ollut ystävyyshiippakuntasuhde Manchesterin hiippakuntaan, jonka puitteissa on ollut myös työntekijävaihtoa sekä kokemusten jakamista liittyen etenkin rippikoulutyöhön sekä yhteistä kontekstuaalisen teologian tekemistä *Urban faith* -projektin piirissä. Virikkeitä on tällä vuosituohannella saatu myös Alfa-kurssien, *Messy Church*- ja *Godly Play* -menetelmien kautta, vuosittain helatorstaista helluntaihin toteutettavan *Tulkoon sinun valtakuntasi* -rukoustaapahtuman kautta sekä FX-liikkeen kautta. Innoitusta on saatu myös kirkkotilojen luovaan käyttöön sekä sytykkeitä pohdintoihin seurakuntien istuttamisesta sovellettaessa muun muassa *New Wine* -liikkeen kokemuksia uusien suomalaisten jumalanpalvelusyhteisöjen muodostamisessa.

Piispainkokous on laatinut selvityksen jumalanpalvelusyhteisöistä (2016) sekä antanut suosituksen niihin liittyen. Selvityksessä ei käytetä ilmaisua ”seurakuntien istuttaminen”, vaan puhutaan ”yhteisöjen istuttamisesta” ja jumalanpalvelusyhteisöjen muodostamisesta. Termi ”seurakunta” on

---

¹²⁷ MSCFE, 2–3.

¹²⁸ MSCFE, 4.

¹²⁹ MSCFE, 5.

haluttu varata koskemaan parokiaalista paikallisseurakuntaa. Selvityksessä todetaan myönteisesti uudesta liikehdinnästä Euroopan kirkkoissa:

Uuden yhteisöllisyyden tuloksena monet sulkemisuhan alla olevat kirkot ovat alkaneet täyttyä kautta Euroopan. Uusien yhteisöjen istuttamisesta on tullut esimerkiksi Englannin kirkossa strateginen päämäärä. Tämä on tapahtunut pitkän pohjatyön jälkeen, sillä ensimmäiset kokeiluyhteisöt aloittivat siellä jo 1970-luvun lopulla... jumalanpalvelusyhteisöt palvelevat omalta osaltaan kirkon kutsuvassa työssä.¹³⁰

Yhtä perusteellista työtä kuin MSC-asiakirjassa ei teologisesti ja koko kirkon kattavasti ole jumalanpalvelusyhteisöistä tehty Suomen luterilaisessa kirkossa. Olisi syytä pohtia sakramentaalisen kommuunio-ekklesiologian viitekehyksessä inkarnatorisuuden, relationaalisuuden ja kaikkiaan inkulturaation roolia käytännön sovellusten tueksi entistä perusteellisemmin samalla kun avataan eri malleista saatuja kokemuksia käytännönläheisesti.

Piispainkokouksen suosituksessa tuetaan pyrkimystä yhdistää jumalanpalvelusyhteisöt kirkkoherran johdolla ja vuoropuhelussa niiden kanssa osaksi seurakuntien hengellistä elämää.¹³¹ Hiippakunnallista tai kokonaiskirkollista ulottuvuutta ei kuitenkaan kosketella. Näin ollen kokonaisuus jää sirpaleiseksi verrattuna Englannin kirkkoon, jossa hiippakunnilla jo lähtökohtaisesti on hieman erilainen rooli kuin Suomessa ja piispuuden takana erilainen historiallinen perinne ja käytännön rooli sekä valtuudet.

Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossakin olisi kuitenkin syytä peilata omaa todellisuutta entistä perusteellisemmin myös Englannin kirkon teologiseen ja käytännölliseen selvitystyöhön ja tutkimukseen sekä käytännön kokemuksiin. Onhan kyseessä läheinen kumppanikirkko ja eurooppalainen ”lippulaiva” kirkon missionaarisuutta kehitettäessä maallistuneen yhteiskunnan kontekstissa. Luonnollisesti myös muilta lähialueiden kumppanikirkoilta, ja kaukaisemmiltakin, on paljonkin yhdessä oppimista. Hiippakuntien roolia tulisi tässä vahvistaa ja myös muun keskushallinnon roolia ajatellen koulutusta, tutkimusta, koordinaatiota ja materiaalitukea. On syytä ottaa koulutuksessa huomioon jotakin samantapaista kuin Englannin kirkon pioneerityössä, tunnistaa henkilöt, joilla on tähän parhaat edellytykset ja jalostaa heidän potentiaaliaan.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon *Ovet auki* -strategia vuoteen 2026 on askel entistä missionaarisempaan suuntaan, mutta kokonaiskuvaa olisi hyvä vielä selkeyttää ja muuttaa määrätietoisemmaksi. Olisi myös hyvä pohtia, millaista kasvua halutaan ja mikä on kestävä kasvua ajatellen myös laadullisia tekijöitä, ei vain määriä. Englannin kirkon raportit rohkaisevat näkemään uudistumisen mahdollisuuksia myös eurooppalaisessa kontekstissa. Seurakuntaelämästä on mahdollista tehdä entistä yhteisöllisempää ja entistä enemmän apostoliseen kutsumukseen juurtunutta.

---

¹³⁰ Selvitys jumalanpalvelusyhteisöistä, 5–6.

¹³¹ Piispainkokouksen suositukset, art. 2.